

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra geografie

Bakalářská práce

Detekce hranice mezi Severem a Jihem Evropy pomocí mentálních map

Vypracoval: Martin Štemberk

Vedoucí práce: RNDr. et PhDr. Aleš Nováček, Ph.D.

České Budějovice, 2022

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracoval pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne

.....
Martin Štemberk

Poděkování:

Zde bych rád poděkoval vedoucímu mé bakalářské práce RNDr. et PhDr. Aleši Nováčkovi, PhD. za odborné vedení, cenné rady a trpělivost, kterou mi poskytl v průběhu vypracování této práce. Také bych rád poděkoval mým rodičům a přátelům za podporu při celé době mého studia.

ANOTACE

ŠTEMBERK, M. (2022): Detekce hranice mezi Severem a Jihem Evropy pomocí mentálních map. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, katedra geografie, České Budějovice, 53 s.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá detekcí hranice Severu a Jihu Evropy pomocí mentálních map. Celé zpracování vznikalo za účasti devíti států Evropy, které zastupují střední, západní a východní Evropu. Dohromady se na výzkumu podílelo více jak 300 respondentů, kteří navštěvují evropské univerzity ve vybraných státech. K práci s mentálními mapami byly později využity různé varianty zobrazení, jako například liniové nebo polygonové. Práce se dále zabývá i středem Evropy a dominantními prvky tvorby mentálních map. Data byla zpracována díky programu ArcGis Pro. Práce si klade za cíl analyzovat výsledky, srovnat jednotlivé linie a vytvořit z nich hranice Severu a Jihu Evropy. Následně reaguje na výsledky, které jsou vyvozeny z praktické části díla.

KLÍČOVÁ SLOVA: mentální mapy, detekce, linie, hranice, Evropa, Sever, Jih, střed Evropy, liniová metoda, polygonová metoda

ANNOTATION

ŠTEMBERK, M. (2022): Detection of the border between North and South Europe by using mental maps. Bachelor thesis. University of South Bohemia in České Budějovice, Faculty of Education, Department of Geography, České Budějovice, 53 p.

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with the detection of the borders of North and South Europe by using mental maps. The whole elaboration was created with the participation of nine European countries, which represent Central, Western and Eastern Europe. Altogether, the research involves more than 300 respondents who visit European universities in selected countries. Various display variants, such as line or polygon, were later used to work with mental maps. The work also deals with the centre of Europe and the dominant elements of creating mental maps. The data were processed via ArcGis Pro. The work aims to analyze the results, compare the individual lines and create the borders of North and South Europe. Finally, it responds to the results that are delivered from the practical part of the work.

KEY WORDS: mental maps, detection, lines, boundaries, Europe, North, South, center of Europe, line method, polygon method

Obsah

1. Úvod	7
2. Teoretický rámec problematiky a diskuse literatury	11
3. Metodika.....	17
3.1 Mentální mapa jako nástroj percepce prostoru	17
3.2 Výzkum a hodnocení map	18
3.3 Metodika agregace v GIS	21
4. Analýza a hodnocení mentálních map	23
4.1 Hranice mezi Severem a Jihem Evropy podle jednotlivých národnostních pohledů	23
4.2 Výsledná hranice a další sledované aspekty	32
5. Syntéza	37
6. Závěr.....	46
7. Literatura	48
8. Seznam tabulek, map, grafů, obrázků	52
9. Přílohy	53

1. Úvod

Detekce hranic pomocí mentálních map je jednou z možných metod, které lze použít v tehdy, kdy dotazovaný student zakreslí hranici tak, jak ji on sám vnímá a pociťuje. Díky tomu i přes fakt, že sesbíraných map je nespočet, žádná nebude zcela stejná. Mapy se ale mohou v určité míře shodovat a k tomu může docházet např. díky oblasti, odkud respondent pochází, a má tak podobné smýšlení jako jiný dotazující z daného místa. Je zde vidět přírodně odlišné vnímání prostoru jedinců v závislosti na politice, historii, náboženství, klimatu atd. Právě ponoření se do problematiky detekce hranice Evropy, zjištění dominantních prvků rozdělení Evropy u dotazovaných a zaměření se na respondenty jedné národnosti jako na celek je tou motivací, na které stojí vznik této práce.

Rozdělení Evropy na dvě části je v povědomí Evropanů dlouhodobě trvalé. První sekundární dualita se začala objevovat již v průběhu starověku, kdy existovalo rozdělení na severní a jižní část Evropy, tzv. „civilizovaný jih a barbarský sever“, později na Evropu předalpskou a zaalpskou (Nováček, 2012). Od klasické duality, jak ji známe dnes, se tato sekundární odlišovala především znakem regionu, zde totiž existovala pouze jedna část, a to právě silně civilizovaný Jih, kde se nacházelo kulturní, hospodářské a společenské centrum. Jih také držel prvenství v hustotě zalidnění oproti zbytku Evropy. Dnes převládá spíše dělení na Západ a Východ. Přesto rozdělení Severu a Jihu trvá už po desetiletí a zasahuje do všech možných sfér lidského žití. I proto jsme zacílili výzkum jak na Západ a Východ, tak i na Sever a Jih.

Rozdělení Evropy, či definování jejího středu, je diskutované téma, panuje nejednota názorů, která nejvíce rezonuje v politice, kdy se většina národností zejména střední Evropy snaží zařadit mezi nejvyspělejší státy světa, a tím pádem se tlačí na západ nebo severozápad kontinentu. Právě politickou scénou střední Evropy se zabývá ve svém díle Hloušek (2007). Ten ve své práci zmiňuje Evropskou unii, která s rozdělením Evropy velmi silně souvisí, a zařazení do této mezinárodní organizace je právě jedním z hlavních důvodů tvoření hranice Evropy a vyčleňování států. Tento fakt ale úplně nezasahuje do problematiky tohoto výzkumu, jelikož při dělení Evropy na její Sever a Jih rozhodně převládají jiné dominantní segmenty.

Cílem práce je zjištění pomyslné hranice Severu a Jihu Evropy, což nebude nijak snadné. Těchto hranic existuje celá řada, my ale můžeme vymežit tu nejvíce opakovanou, která bude následně i nejhustěji označená ve výsledné mapě této práce. Mimo vymezení hranic bude důležitý i přiložený dotazník, který slouží jako sekundární prvek u vyplňování předložených map. Respondenti zde vyplňovali hlavní důvody specifikace zakreslení linií. Díky tomu

bychom měli vyzkoušet nejhlavnější fakta rozdělení Evropy, která u dotazovaných převládá. Jsme přesvědčeni, že důvody se budou u jednotlivých států lišit a každá mapa bude tvořena na jiné bázi. Důvody odlišného rozdělení už mohou souviset např. s různorodými historickými kořeny nebo politikou daného státu. Nakonec bychom se měli zaměřit i na vedlejší prvek, jenž je v práci zkoumán, a to střed Evropy. Ten získáme díky střetnutí hranic Severu a Jihu, Západu a Východu. Opět se zaměříme na různorodost vnímání středu z pohledu států nebo například i na často zmiňovaný fakt v tuzemském prostředí, jenž se může či nemusí potvrdit, a to že Česká republika je srdcem a středem Evropy.

První hypotéza se věnuje fenoménu duality a jeho vlivu na tuto práci. V podstatě nás zajímá, zda studenti vymezují hranici kontinentu na nějakém stanoveném aspektu, který přetrvává v podvědomí lidí. Jestli budou například do jižní části Evropy patřit státy bývalé Jugoslávie, protože z historického hlediska zde existoval jediný stát, nebo budou státy oddělené. Další možností je odloučení severovýchodních zemí, jako je Švédsko, Norsko či Finsko od zbytku Evropy. Tyto státy lze rozdělit na základě odlišných klimatických podmínek. Tématu dualita se více věnuje Nováček (2012).

Následně se zabýváme středem Evropy, který by se dle Kučerové (2015) měl vyskytovat někde na pomezí těchto států: České republiky, Slovenska, Polska, Maďarska, Rakouska a popřípadě i Slovinska. Tyto státy mají být středobodem Evropy. Bude pro nás důležité vyvodit, zda se s tímto názorem shodují dotazovaní a vytvoří střed právě na území těchto středoevropských států.

Následující hypotéza se opírá o myšlenku stanovení středu Evropy, jelikož respondenti, kteří s námi na tvorbě práce spolupracovali, měli vymezit hranici nejen severní a jižní Evropy, ale i hranici západní a východní Evropy - vedlejším produktem je tak vznik pomyslného středu Evropy. Zajímá nás, zda u dotazovaných bude vycházet střed linií na hranici nebo ve státě, odkud pocházejí, či nikoliv. I díky tomu by se mapy mohly zásadně lišit. Podobnému výzkumu byli vystaveni žáci Přírodovědné fakulty Karlovy univerzity v Praze, kteří nejenom, že zakreslovali sociálně-geografické makroregiony světa, ale stanovovali i jádrové země u jednotlivých kontinentů. U kontinentu Evropy figurovaly tři státy: Velká Británie, Francie a Německo (Polonský, Novotný, 2012).

Vymezením středu Evropy se ve svém článku zabývali i Nováček a Bláha (2016). Jejich výzkum byl veden podobně jako tento, s rozdílem, že zde měli dotazující rovnou zakreslovat i středy Evropy. My tedy tyto dva výzkumy porovnáme a zjistíme, zda středy Evropy figurují na podobných místech jako vzniklé středy této práce, popřípadě jaký by mohl být důvod jejich odlišnosti.

Samotná práce je tvořena několika základními kapitolami. Teoretický rámec problematiky nás zavádí do problému stanovení severní a jižní části Evropy, do vymezení oblasti, a hlavně nespočtu možností, které při tvoření hranic mohou nastat. S tímto bodem souvisí i další rozebíraná problematika duality Evropy. V kapitole jsou vypsány možnosti různých fungujících geografických středů Evropy, které byly naměřeny od 17. století až po současnost. Nakonec se tato část zabývá i využitím mentálních map od historie po dnešní dobu, dále její možnosti využití, a to ne pouze v geografickém sledu, ale například i v pedagogickém, psychologickém a sociálním.

Nadcházející metodická část nás provede celou strukturou výzkumu, jak práce probíhala, a díky jakým aspektům mohla vzniknout. Jsou zde podrobněji popsány postupy sběru, digitalizace a tvorby map. Následně je v kapitole rozepsán i postup práce v mapovém programu. Dále se zde zaměříme i na další metody zobrazení mentálních map, konkrétně na liniovou a polygonovou metodu zobrazení.

Analytická část je jednou z těch nejzajímavějších, jelikož se zde nacházejí základní mapové výstupy. Představují základní digitalizované mapy a jejich zobrazení po samotné úpravě. Výsledky jsou doplněny o tabulku, graf a přidané mapy, které se nezabývají liniemi. Tabulka nám zobrazuje dominantní prvky výzkumu a jejich procentuální zastoupení. Nalezneme zde ale i místa sběru map a mapu všech zkompletovaných středů Evropy.

Kapitola syntézy působí jako zobrazení hlavních a pro tuto práci nejkritičtějších map, kde jsou zastoupeny všechny tři způsoby zobrazení linií. Kromě hlavních map zde nalezneme i mapy za všechny státy, které se na práci podílely. Tyto mapy jsou zpracovány liniovou a polygonovou metodou. Mapy jsou následně okomentovány a porovnány navzájem.

Celá práce je následně uzavřena závěrem, kde jsou popsány všechny důležité body práce, jestli práce splnila svůj účel, jakými poznatky nás překvapila nebo i opakované zhodnocení map. V závěru jsou rozebrány i hypotézy, kde je dbáno hlavně na otázku, zda se hypotézy vyplnily, či nikoliv.

Práce by mohla z hlediska geografického přinést nový zajímavý pohled na rozdělení Evropy. Pohled, na kterém staví mladší obyvatelstvo. Důvody, proč vidí Evropu právě tak, jak ji při výzkumu rozdělilo. I při tvorbě následných map si dokážeme povšimnout, kolik možností v dnešní době máme k vymezení jednotlivého území a jak se dá s jednoduchými poznatky pracovat několika zcela vizuálně odlišnými způsoby. Právě toto nás žene v těchto současných, ne ještě zdaleka rozšířených tématech. Především, pokud se podíváme na rozdělení Evropy, většina odborné literatury, popřípadě internetových článků, strhávají pozornost více na západní a východní část kontinentu, jak tomu bylo tradičně v nedávné historii. Severu a Jihu ale není

věnována tak široká škála prací a tímto souborem by se tomuto tématu mohlo alespoň částečně pomoci a mohou se tak rozšířit poznatky o možnostech evropského dělení.

2. Teoretický rámec problematiky a diskuse literatury

Dualita Evropy není tak silně diskutované téma jako například rozdělení Evropy na její západní a východní část, přesto je její struktura také velice důležitá. Často můžeme pozorovat například ekonomické rozdíly u zemí těchto dvou světových stran. Zásadní jsou zde i přírodní podmínky, které dosahují rozdílných extrémů. Samotná hranice, jež by oddělovala Evropu na dva protipóly, není úplně lehké najít, ale i kvůli tomu vznikla tato práce, která nám dodá nový pohled na danou problematiku. Velmi často je diskutovaný především střed Evropy, který je probírám z dlouhodobého hlediska, a jeho variant v dnešní době lze nalézt celou řadu. Nakonec se tato kapitola odrazuje i od duality Evropy a její působení v celé práci, regionalizaci nebo na psychologickém vnímání prostoru.

Silnou roli nám při tvorbě pomyslné hranice rozdělení Evropy, popřípadě zjištění konkrétního středu Evropy, hraje především *regionalizace*, a to nejen její vývoj v Evropě, ale v celém světě. Jak uvádí Hampl (2014), v dnešní době se dlouhodobě zvyšovala dominance Západu jako jádra v pojetí koncepce světového systému, ke kterému docházelo především v 19. a 20. století. Dnes tomu je ale zcela opačně a tento trend nyní nabírá zcela nový směr. Tento problém následně podporuje i finanční a ekonomická krize vyspělých států a jejich víceletá stagnace.

Samotný proces globalizace, který by měl být dalším posunem vývoje, což podporuje expanze vyspělých států, přináší spíše opačný efekt. Prohlubování spojitosti světa a zvyšování propojenosti světového systému sice přináší všeobecný společenský pokrok, ale nastoluje i ekologické a ekonomické problémy nebo třeba růst mocenské konkurence.

Tyto silné změny především ekonomické a společenské povahy přitahují celou řadu vědeckých oborů, politiků, finančních a průmyslových institucí. Vzniklá řešení na tuto situaci mají ale spíše krátkodobou životnost. Pro hierarchii a diferenciaci společnosti jsou některé pokusy o vyřešení riskantní, ale z dlouhodobého hlediska velmi důležité.

Z psychologického hlediska mentální mapu dokáže vytvořit v podstatě kdokoli z nás, jelikož každý si prostor, ve kterém se pohybujeme, dokáže představit zcela jinak. Na každého prostředí, ve kterém se nachází, působí rozdílně a vyvolává jiné pocity, které při vzniku mentálních map hrají silnou roli. Aby se uvedl jednoduchý příklad, každý svoje město, svůj domov popíše jinak než druhý člověk, protože tento prostor vnímá odlišně, ať už je pohlíženo na jakékoliv důvody tohoto počínání.

Mentální a později kognitivní mapy jsou jedním z originálních přístupů behaviorální geografie, kterou člověk používá k vyjádření subjektivní percepce místa (Daněk, 2013). Pokud

budeme brát v potaz samotný behaviorismus jako psychologický přístup, tak ten se zabývá vztahem mezi podmětem a jeho chováním, a právě to se projevuje i v behaviorální geografii, která zkoumá chování jednotlivců v prostoru a vnímání určitého místa. Obor behaviorální geografie tak prolíná hned několik segmentů, ne pouze geografických, ale i psychologických a sociologických (Voženílek, 1997).

Dualita Evropy se projevuje od středověku a panuje až do současnosti. Nejvíce se začala projevovat až ve 20. století, hlavně po pádu železné opony. Tento dynamický vývoj přetváří organizaci celé Evropy a ovlivňuje transformaci středu kontinentu. Právě střed Evropy je v dnešní době čím dál tím více diskutován a mnoho odborníků se domnívá, že se může jednat o další samostatný celek, který vyvrací význam slova dualismus. Jestliže se chceme zaměřit na dějinný vývoj Evropy, musíme se zaměřit pouze na jedno odvětví duality, díky kterému budeme odvozovat historicko-geografické rozdělení kontinentu Evropa (Nováček, 2010).

Dualita Evropy je výsledkem rozdílného vývoje států, který není ovlivněn pouze nábožensky a politicky, i když tyto aspekty se často projevují nejvíce, ale také ekonomicky, klimaticky či migračním vývojem, kolonizací a tím pádem i získaným bohatstvím a jeho množstvím. V mnoha národech se silně projevila i okupace různých zemí, ať už za 1. či 2. světové války, nebo v dobách dávno před tím. Extrémním vnímáním duality může být i fakt migrace různých členů jedné národnosti do určitého státu, jako například Ukrajinců či Vietnamců, kteří přicházejí do různých koutů Evropy za prací. S tímto názorem souvisí i přítomnost různých ghett a oddělených částí sídel (Pánek, 2018).

Vývojová stádia, jejich nástup a čas se často v Evropě lišil. Tím pádem mnoho teoretických východisek má nerovnoměrný vývoj, který bývá zdůrazňován především díky třem kritériím: přírodním, ekonomickým a kulturním (Nováček, 2012). Historicko-geografické koncepty se zase nezabývají pouze jedním prvkem v rozdělení Evropy, ale vnímají ji jako celek. Tomuto tématu se věnoval například Zwettler (1992), který sledoval historicko-geografický vývoj Evropy od 5. do 17. století, a to za pomoci ekonomických, sociálních, politických, náboženských a územních aspektů. Dále můžeme zmínit teorie jako: Problematika hranic a hraničních oblastí, geopolitický akcent, historický vývoj hospodářských dějin, demografický vývoj, vývoj obyvatelstva a sídel a v neposlední řadě i významný koncept z hlediska náboženského a kulturního vývoje Evropy.

Vymezení regionů Evropy není vůbec jednoduché a často můžeme spekulovat, jaké rozdělení je vlastně správné, jelikož možností dělení je nespočet. Vymezovat hranice lze podle několika základních hledisek, například kultury, historie, národnosti, klimatických podmínek atd. Hranici může zvolit každý jinak a stejně tomu je i u studia, kdy daný vědec může mít

odlišný pohled na region než jeho kolega. Rozdílné mohou být i informace ve školních učebnicích a materiálech (Čeřovský, 2020).

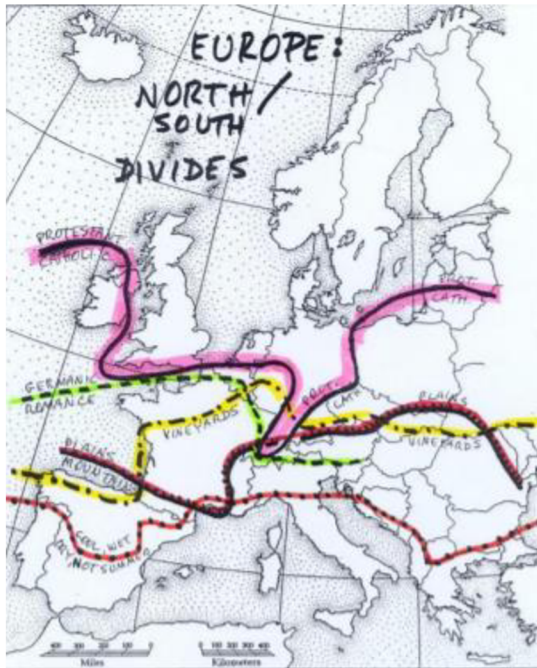
Evropu lze rozdělovat na fyzicko-geografické celky nebo také jinak územní kraje, ty se vyznačují stejnou geostrukturou, makroreliéfem a makroklimatem (Netopil, Bičík, Brinke, 1989). Evropa se ale může dělit i podle administrativních hranic, které vycházejí z historického vývoje území.

Celkové rozdělení severní a jižní části Evropy je velice problémové, jelikož Evropa je velmi členitá. Není vůbec jednoznačné, jak tyto hranice vymežit. Nejbližší k oddělení těchto dvou stran Evropy mají teorie zabývající se dělením podle lingvistiky, náboženství a reliéfu. Nejzajímavější však může být dělení dle náboženství a politiky, kdy na Jihu s byrokracií roste vyšší korupce, a s posouváním se na Sever roste hodnota etiky. Pokud bychom hleděli i na stránku ekonomickou, ta je na severu Evropy také na lepší úrovni než na jihu. Hodně velké problémy může způsobovat Rusko, které se oproti ostatním státům severní Evropy silně vymyká (Burešová, 2010).

Regiony Severu a Jihu Evropy se nejčastěji rozlišují od zbytku Evropy hlavně za pomoci klimatických podmínek, které zde jsou jiné než na zbytku území Evropy. Jižní Evropa je silně ovlivněna Středozemním mořem, a pokud se na tuto oblast budeme dívat z pohledu států, tak sem patří státy Balkánského poloostrova, tedy Itálie, Andorra, Malta, Portugalsko, Španělsko, Vatikán, San Marino, Kypr a Monaco. V práci Čeřovského se u dělby Jižní Evropy setkáme především s politicko-ekonomickým pohledem na rozdělení území, kdy se autor věnuje Pyrenejskému poloostrovu, Apeninskému poloostrovu a Řecku zvlášť (Čeřovský, 2020).

Do Severu spadá území s velkou rozmanitostí tajgy a tundry. Je to prostor, kde můžeme nalézt až arktické pustiny. Prostor Severní Evropy je ovlivněn především Severním ledovým oceánem (Valtová, 2019). Severní Evropa se velkou částí rozkládá na Skandinávském poloostrově. Tvoří ji státy jako Švédsko, Finsko, Dánsko, Norsko, Island a často se připojují i Pobaltské státy. Ekonomicky mají tyto státy silně navrch. Hranice tohoto území obklopují hlavně mořské břehy (Burešová, 2010).

Obr.č. 1: Možnosti dělení Severní a Jižní Evropy (2006)

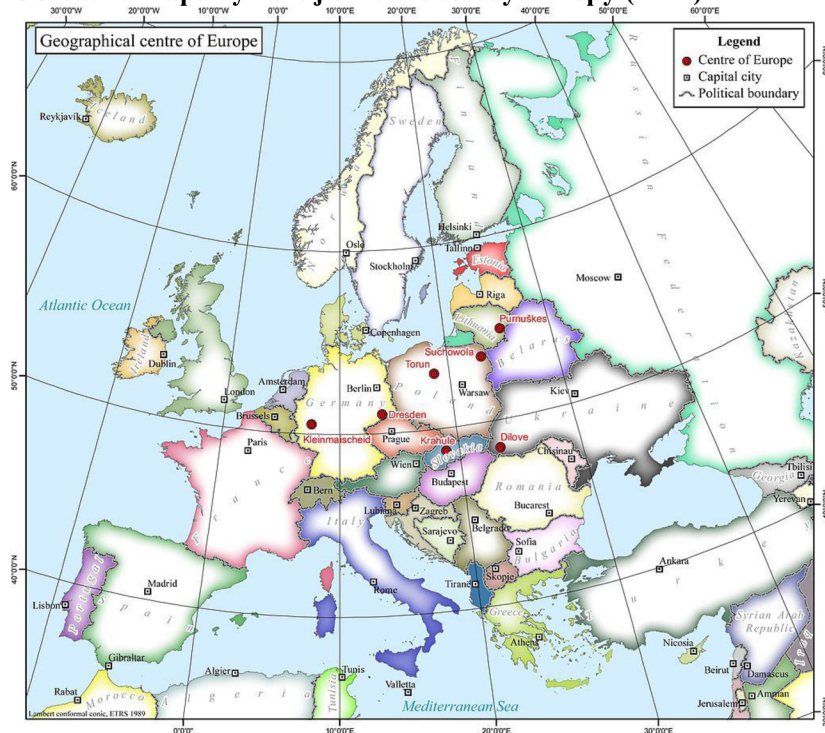

Zdroj: WordPress, 2006

U severojižní hranice figurují jiné důvody rozdělení, jelikož politika zde nehraje tu nejvyšší roli, pokud nebereme v potaz rozdělení na bázi vyčlenění bývalých států Jugoslávie a Východního bloku. Velkým cílem práce tedy bude definovat zdůvodnění rozdělení na Sever a Jih. V tomto ohledu nám vypomůže krátký dotazník, který je součástí podkladové mentální mapy, do které studenti vypisovali své údaje a myšlenky rozdělení. Zajímavou prací z této problematiky je diplomová práce od Čeřovského (2020), který vyznačuje Jih Evropy především na bázi analogického klimatu a typu reliéfu. Přiřazuje sem tedy státy okolo Středozemního moře (Španělsko, Itálie, Andora, Chorvatsko, ...). Dále Evropu rozděluje na fyzicko-geografické územní jednotky.

Vymezit *střed Evropy* není lehkým úkolem, jelikož tuto problematiku můžeme pojmout velikou škálou možností. Může se jednat o vymezení matematické, politické, historické či fyto geografické. V podstatě tedy nedokážeme určit pouze jeden středobod, který by zaznamenával správné řešení pro otázku: „Kde je střed Evropy?“ I kvůli složitému pojetí této problematiky neexistuje mnoho odborné literatury a řešením tohoto subjektu se zabývají spíše internetové články.

Obr. č. 2: Mapa vymezující různé středy Evropy (2021)

Zdroj: Wikipedia, 2021

První měření a snaha o objevení středu Evropy proběhly již v roce 1775, kdy na práci pracoval polský astronom Szymon Antoni Sobiekrajski. Ten za střed Evropy označil městečko Suchowola, jež se rozkládá na severovýchodě Polska. Pro toto měření využíval jednoduchou metodu, která spočívala v překřížení nejvzdálenějších bodů kontinentu. Na překryvu čar poté umístil střed Evropy. Následně probíhalo na konci 19. století a začátku 20. století několik pokusů o stanovení nového středu Evropy, kdy například rakousko-uherský geografové označili za středobod malé město Rakhiv. Následně němečtí vědci toto označení prohlásili za chybné a střed se dle jejich měření nachází v saském hlavním městě Drážďany, kde by střed měl ležet u kostela Frauenkirche. Měření provedená sovětskými vědci označila za hlavní bod Evropy opět město Rakhiv (Jirousek, 2005).

Dle francouzských vědců z Národního geografického institutu (IGN) se střed Evropy podle jejich výpočtů nachází nedaleko města Vilnius, které je hlavním městem státu Litva. Konkrétně by měl být rozpoložen 26 kilometrů severně od hlavního města na vrchu Bernotai u obce Purnusken. Toto místo již v roce 1991 iniciovala skupina litevských geografů a je zapsáno jako střed Evropy v Guinnessově knize rekordů (Jirousek, 2005).

Další měření poté za střed Evropy, jak uvádí internetový portál Euroactiv (2005), označují například město Toruň v západním Polsku, druhý nejvyšší vrch Českého lesa Tillenberk, obec Hildweinsreuth nebo místo mezi slovenskými obcemi Kremnické Baně a

Krahule. Jen v Německu je nazýváno 40 míst středem Evropy a po celém kontinentu jich je označováno desetinásobně více.

Všechny tyto zmíněné problematiky se projevily v celém průběhu práce. Můžeme je pozorovat především ve vymezení dominantních aspektů, jež dotazovaní uváděli jako dodatek k vyznačení hranice Severu a Jihu Evropy. Jmenovitě přírodní podmínky, psychologické hledisko, či dualitu můžeme v dotaznících často zaznamenat. Více k samotnému průběhu práce a vymezování linií se dozvíme až v následujících kapitolách.

3. Metodika

Začátek práce a celkový sběr dat probíhal velmi zdlouhavě, jelikož nebylo chtěné, aby práce byla založena pouze na respondentech z našeho okolí, popř. pouze na studentech České a Slovenské republiky. To především z toho důvodu, že jejich smýšlení může být v mnoha případech dosti stejné a neatraktivní. Rozšířili jsme tedy výzkum do více koutů Evropy, od Západu po Východ. Aby tak vznikla větší diverzita výsledků. Názory na rozdělení Evropy na Sever a Jih by měl díky tomu být rozebrán ve větším spektru. Konkrétně byly přijaty mapy ze států: Česko, Slovensko, Polsko, Německo, Rakousko, Maďarsko, Velká Británie, Litva a Ukrajina.

3.1 Mentální mapa jako nástroj percepce prostoru

Pojem mentální mapa souvisel v historii nejdříve spíše s oborem psychologie. Poprvé byla použita ve 40. letech 20. století (Tolman 1948). Jak ale nyní víme, s mentální mapou lze pracovat v obrovské škále vědních oborů a stejně je tomu i v geografii. Mezi prvními, kteří mentální mapu využili v sektoru geografie, patří urbanista K. Lynch (1960). V české společnosti se autoři mentálními mapám začínají věnovat až v 70. letech 20. století, (Hynek, Hynková 1979) a později Drbohlav (1991), Voženílek (1997) atd.

V geografii se mentální mapy nejdříve začaly využívat k vyjádření percepce města nebo vizuálně důležitých objektů, ty později sloužily jako vodítko k výstavě měst či určitých částí sídel (Daněk, 2013). Později se mapy začaly více projevovat v mapování nebo hledání tras a sloužily k orientaci v prostoru. Dále byly mapy součástí širšího směru zabývajícím se vnímáním životního prostředí, tedy enviromentální percepcí. Nakonec jsou mentální mapy jako obraz prostoru nejvíce rozšiřovány díky jejich využití prostřednictvím programů GIS, geolokačním aplikacím, či navigačním systémům (Kalandrová, 2017).

Na tradici mentálních map, které řeší prostorovou percepci, percepci místa nebo se zabývají životním prostředím, můžeme dnes narazit především v marketingu, kde pomáhají při rozhodování jak klientům, tak odborníkům. Dále se v této formě vyskytují i v managementu, cestovním ruchu, politologii, vzdělání, regionalizaci, enviromentalistice a samozřejmě i v geografii (Kalandrová, 2017).

Obrovský vliv u mentálních map hraje zadání úkolu a zdroje získaných informací k vytvoření mentální mapy, proto je důležité zjistit, odkud informace promítané v mapě pocházejí, jací respondenti se na jejím vzniku podíleli a zda na ně byl vyvíjen nějaký určitý tlak. Dále je důležité zamyšlení autora, jak problematiku chce pojmut a jaký druh postupu si zvolí. Samotné přenesení mapy může být poté zdlouhavé, hlavně při větším počtu výstupů,

jelikož mapy jsou přeneseny do programu GIS za pomoci digitalizace. Často musí být navíc provedena vektorizace map (Kynčlová-Tihonová, Bláha, 2013).

Pokud se jedná o soubor map a naším cílem je tyto mapy navzájem porovnávat, nejdůležitějším bodem je správné nastavení všech map do jednoho prostoru. Pokud zde neexistuje žádná základní šablona, jak by mapy měly vypadat, může být tato praktika velice obtížná. Důvodem této obtížnosti je především měřítko a velikost map (Kynčlová, Hudeček, Bláha, 2009). Problém s měřítkem, které bývá často proměnlivé, lze vyřešit například roztahováním a zmenšováním map tak, aby do sebe mapy zapadly, nebo mapu transformovat podle identických bodů. U této transformace ale často dochází k deformacím mapy (Peak, Moore, 2004). Důležitým bodem je i správná orientace mapy, kterou lze podchytit hned při zadání projektu. Nakonec dochází i k interpretaci projektu a následné chybné vyplnění dotazovaných. Často autor neporozumí projektu a dojde ke špatnému vytvoření podkladové mentální mapy (Kynčlová-Tihonová, Bláha, 2013).

Tato práce je zpracována za pomoci mentálních map, které už nejsou pouze nějakým zobrazením situace v mysli tvůrce, ale je přenesená na určitý podklad. V našem případě se jedná o mentální mapu Lynchovského typu, který nám zobrazuje prostor, jež dokážeme porovnávat se skutečností, reprezentuje ho konkrétní náčrtek a zobrazuje vnímání dotazovaných (Huynh a kol. 2004). Jelikož se jedná o mapu s vysokou četností vzorků a respondent je nucen nějak porovnat nebo se zamyslet nad tvořením mapy, jedná se o typ mapy s názvem Stated preferences, který se u těchto map silně podporuje (Drbohlav, 1991).

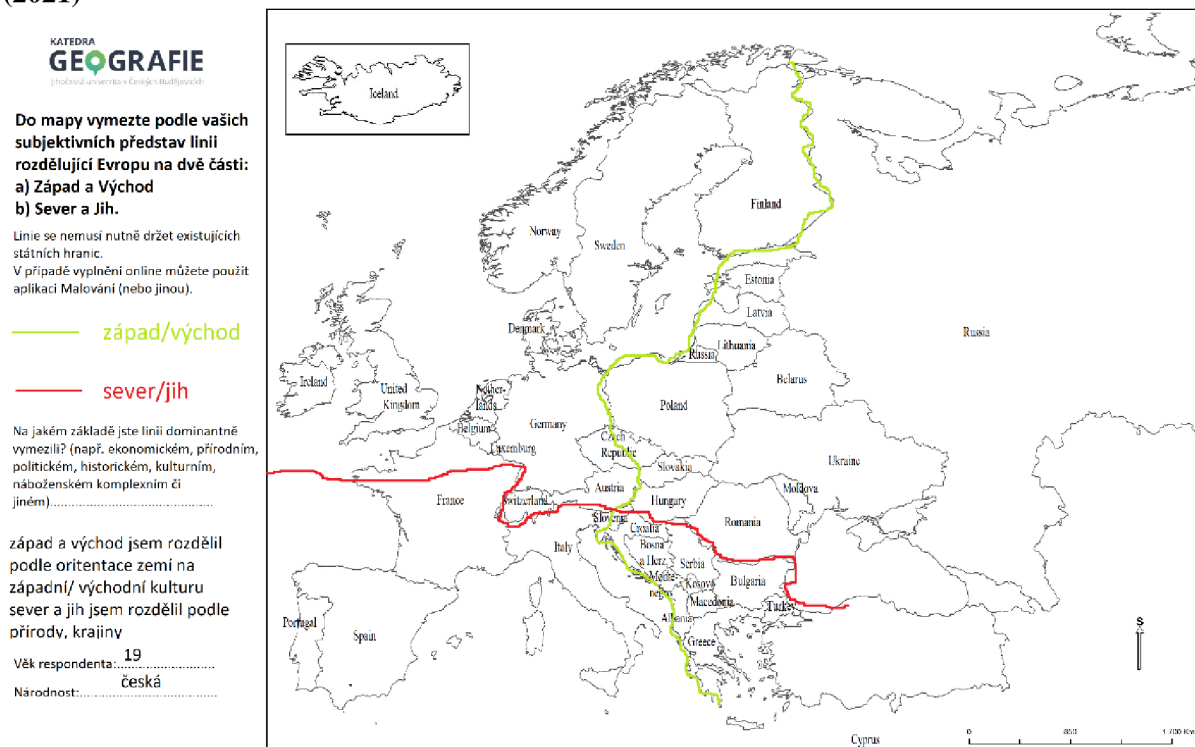
Mentální mapy se k hodnocení geografických kritérií hodí. Můžeme je použít v mnoha případech zakreslování střední Evropy, či v dělení Evropy na různé oddíly a subregiony. K definování, že mentální mapy jsou k výuce geografie, či k vytváření kartografických prací vhodné, se můžeme přesvědčit hned v několika pracích od Bláhy, např. Bláha, Pastuchová (2013) nebo Bláha, Nováček (2016).

3.2 Výzkum a hodnocení map

Na začátku práce bylo zapotřebí vytvořit mapovou předlohu, do které by studenti mohli zakreslit hranici Evropy. K tomuto účelu byla zkopírována podkladová mapa z programu ArcMap 10.4. Tato mapa zahrnuje pouze obrys Evropy a uznaných států, které zde nalezneme. K mapě byl následně přidán i krátký dotazník, který obsahuje základní informace, jež pro nás byly v práci zásadní, a to věk a národnost. Mapu totiž měli za úkol vyplňovat studenti vysokých škol, především tedy studenti prvních a druhých ročníků. Čím blíže poté měli k oboru zeměpis, tím lépe. Druhá část dotazníku se skládá z velice závažné otázky pro naši práci, a to z určení

dominantního pohledu jednotlivých studentů, který stál za vytvořením linie. Student zde může uvést, zda svoji tvorbu staví například na kulturní složce nebo zda je jeho linie postavená pouze na intuici a jiných aspektech.

Obr.č.1: Mapová předloha pro vyznačení hranice Severu a Jihu a Západu a Východu Evropy (2021)

Zdroj: ArcMap 10.4, 2021

Po vytvoření mapové předlohy a zkompletování jednoduchého dotazníku přišel další důležitý krok, kterým bylo kontaktování našich „spojek“ v zahraničí a domovině. Díky panu doktoru Nováčkovi a jeho kolegům jsme sehnali mapy z našeho regionu, na kterém se podíleli například první ročníky Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, pedagogické fakulty, obor zeměpis. Dále se podařilo sehnat vyplněné mapy ze Slovenska, Polska a Litvy, kde byly osloveny studentky Jihočeské univerzity, které zde pobývají díky programu Erasmus. Díky kolegyni Zajíčkové jsme získali mapy z Německa, Rakouska a Maďarska. Ve Velké Británii byli kontaktováni studenti z Univerzity v Kentu a Manchesteru. Co se týče ukrajinských studentů, zde byly vybrány mapy od studentů z Kyjevské národní univerzity stavebnictví a architektury a také od ukrajinských studentů, kteří studují v Praze na ČVUT a ČZU. Díky těmto procesům bylo dohromady zkompletováno více jak 300 map, což je pro naši práci více než dostatečné. Pro mapu bylo důležité kromě spojení studenta se zeměpisem i jeho národnost a věk, kdy by student měl mít národnost toho státu, kam byl mapový soubor zaslán, a primárně by měl navštěvovat první či druhé ročníky vysokých škol (19–22 let).

Právě věk může v zakreslování mentálních map hrát opravdu velikou roli a na jeho důraz bylo kladeno i v této práci, kdy studenti měli být spíše starších ročníků bakalářského studia. Podle Bláhy a Pastuchové (2013) je věk základním faktorem, který ovlivňuje podobu mentální mapy. Tato podoba výzkumu dále může posloužit i k srovnání určitých žáků z jednotlivých studentských skupin. K užítku mohou být mentální mapy i v pedagogické profesii, kdy si profesor může díky této metodě zjistit, na jaké úrovni se žáci v určité problematice nacházejí. Kromě možnosti zkoumání mentálních map dle věku může docházet v porovnání prací i v případě genderového, oborového či jiného dělení.

Dále bylo cílem pohledět na tuto problematiku z hlediska zástupců z různých světových stran Evropy. V práci jsou tak zastoupeni státy jak ze střední Evropy, kde se nacházejí sousední státy České republiky, tak i zástupci západní a východní Evropy. Tyto světové strany zastupuje Velká Británie, Ukrajina a Litva. Dlouho se nám nedařilo získat vzorky od našich jižních sousedů z Rakouska, přes začátečnické problémy ale byl výzkum doplněn i o mapy z tohoto území a došlo tak k začlenění všech přilehlých států České republiky do výzkumu.

Sběr map od zahraničních studentů probíhal prostřednictvím online sektoru. Mapy byly rozeslány našim prostředníkům skrz e-mail a ti je následně poslali dále. Linie byla nejčastěji tvořena díky programu malování (popř. ručně) a následně byla mapa nakopírována zpět do počítače. Výsledky jsme tedy měli k dispozici v online prostředí a mohli s nimi hned začít pracovat.

Následný postup byl zdlouhavý, ale pro naši práci zásadní. Mapy bylo třeba roztřídit na tu část, která je pro náš účel použitelná, a poté je pomocí programu ArcGis Pro, ve kterém probíhaly i následné změny, co nejpřesněji zdigitalizovat, aby se s nimi mohlo dále pracovat. Díky digitalizaci map se nám vytvořil nespočet linií, které byly podle jednotlivých států vsazeny do jednoho souboru. Linie byly následně spojeny nástrojem „Merge“ v jeden celek. Tyto soubory jsme s kolegyní Zajíčkovou sdíleli ve veřejné skupině tohoto programu a mohli jsme začít pracovat více individuálně. V dalším kroku byl díky programovým nástrojům vytvořen střed Evropy pro všechny dotazované státy. Tyto středy byly získány na základě nejhustšího střetu linií, a to jak linií Severu a Jihu, tak i linií Západu a Východu. Po získání středu Evropy byly odebrány západní a východní linie a další práce už byly zaměřené pouze na hranici Severu a Jihu Evropy. K zvýraznění dominantní linie bylo zapotřebí změnit symboliku a vlastnosti jednotlivých linií v prostředí nástrojů. Po těchto procesech vznikla i výsledná práce. Jelikož nás ale nezajímá pouze jedna mapa, ale hned několik výsledků, musel se tento proces několikrát opakovat a poté zapříčiněním rozsáhlého výzkumu mohla vzniknout i mapa výsledná.

Po vytvoření map jsme se zaměřili na další část naší práce, a to datování dominantních prvků při vzniku mapových linií. I přes obavy, že studentů, kteří zapíší svůj dominantní prvek, bude pomálu, bylo nasbíráno dost informací u jednotlivých států. Prvky byly následně spočteny a sesbírány v grafy a tabulky. Mapové linie, vytvořené hranice Evropy, střed Evropy, dominantní prvky a především další metody vizualizace mapových linií, a to i z polygonového hlediska, nalezneme v následujících kapitolách analýzy a syntézy.

3.3 Metodika agregace v GIS

Aby mapy měly nějakou přidanou hodnotu a byly více přehledné, vznikly další dvě metody zobrazení mentálních map. První se využila liniová metoda, která sjednocuje vzniklé linie z předchozích map. Linie, které byly v předchozí části zdigitalizovány, se u jednotlivých států přepočely na procenta, zde byly využity linie, tvořené po dvaceti procentech. Tyto linie podle procenta, které znázorňují, měly odlišnou šířku linie. Tyto linie na sebe mohly dále navazovat a v podstatě se sjednocovat ve větší linie. Vznikly díky tomu mapy, u kterých je znázorněné nejvíce shodující se rozdělení u jednotlivých respondentů. Tato metoda byla využita u všech devíti států a následně i u mapy celkové. Nejzajímavější na těchto mapách jsou výkyvy, kde u jednotlivých map vznikly linie, které se odlišují od ostatních map svojí polohou. Jako příklad můžeme uvést mapu Polska, kterou nalezneme v mapě č. 14, kde silný počet linií odděluje skandinávský poloostrov od zbytku Evropy. Do map byly přidány i středy Evropy, které byly dosazené z předešlých výsledků.

Další metodou využitou v této práci je metoda polygonová. Zkonstruování této metody bylo podstatně složitější než u metod předchozích. Cílem u této metody je vymezení Severu a Jihu Evropy, toho bylo dosaženo především stanovením prostřední linie u jednotlivých mapových výstupů. Od této středové linie se poté vypočítala intenzita čar, která byla opět rozdělena dle procent a zakreslena pomocí polygonu. Díky polygonové metodě nám vznikla představa o vymezení Severu a Jihu Evropy a i o pomyslné hranici severní a jižní Evropy, která je zde uvedena ve větší šířce. Do map byly následně přidány i středové linie. U map nás může zaujmout i shoda či neshoda respondentů z dané země, kde je prvek vidět díky šířce polygonu.

Mapy linií jsou interpretovány v kapitole analýza, jelikož tyto mapy nepatří mezi zásadní výsledky, ale pro práci jako takovou jsou velmi důležité. Ostatní mapy a metody jsou vyobrazeny až v samotné kapitole syntéza, kde jsou použity jako hlavní výsledek práce. Nalezneme zde hlavní sjednocené mapy všech metod a jednotlivé výsledky za všechny státy

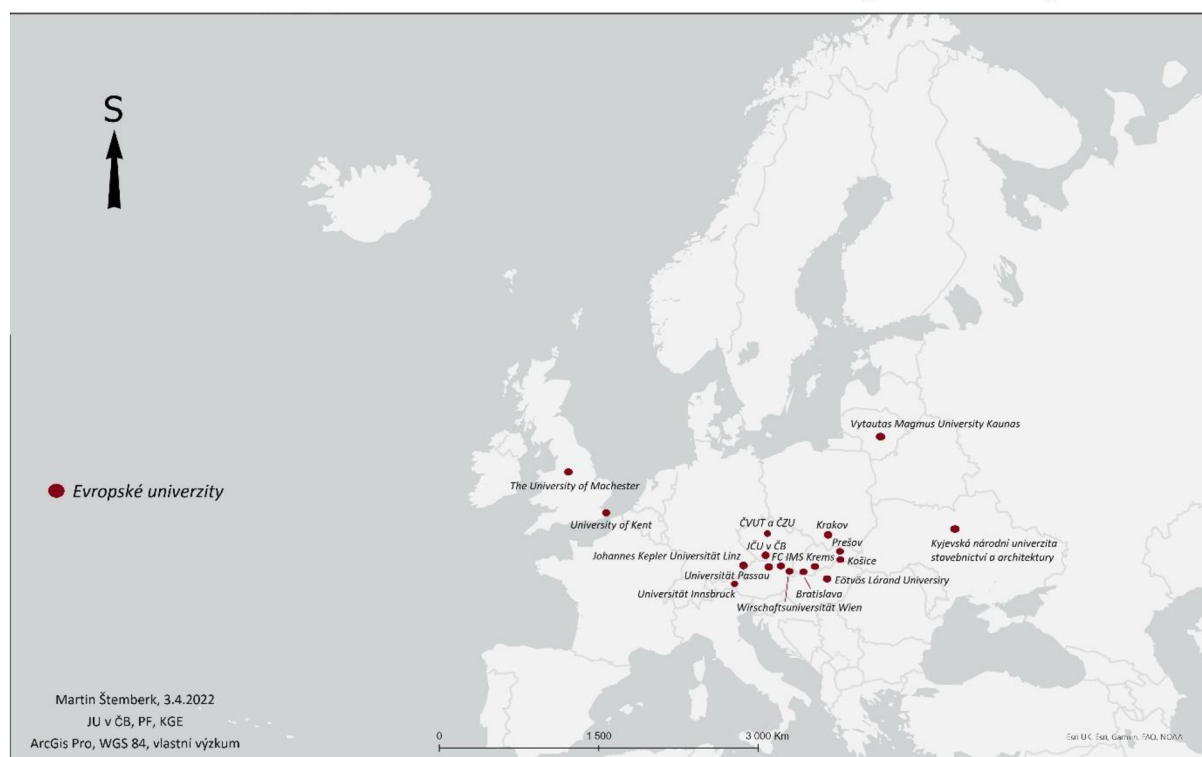
liniové a polygonové metody. Tyto mapy jsou poté sjednocené v jeden výsledek za každou metodu. Máme tak k dispozici porovnání všech map za jednotlivá území Evropy.

4. Analýza a hodnocení mentálních map

U jednotlivých map nás především zajímá koncentrace čar v prostoru Evropy. Zda bude koncentrace veliká nebo zda bude vytvořena přehledná hranice Evropy. Zajímavá je rozdílnost, ale i vzájemná podobnost jednotlivých map s ohledem na odlišné světové strany. Nalezneme mnoho rozdílů v západním a východním myšlení jednotlivých respondentů. Sekundárním, ale důležitým bodem, je vytvoření středů Evropy a jejich podobnost v mapách, díky kterým si odpovíme na otázku, kde se budou středy nejvíce koncentrovat. Posledním zásadním bodem jsou dominantní prvky tvorby, které byly pečlivě sesbírané, a jsou vyobrazeny v tabulkách této kapitoly. Mapy byly sesbírané hned z devíti států Evropy a to tak, aby byly zastoupeny rozdílné světové strany a vznikl tak rozsáhlejší pohled na hranici Evropy. Do výzkumu byli začleněni respondenti z evropských univerzit, které jsou vyobrazeny v mapě č. 1.

Mapa č. 1: Evropské univerzity podílející se na výzkumu detekce hranice Severu a Jihu Evropy (2018-2021)

EVROPSKÉ UNIVERZITY PODÍLEJÍCÍ SE NA VÝZKUMU DETEKCE HRANICE SEVERU A JIHU EVROPY (2018-2021)

Zdroj: Vlastní zpracování, 2018-2021

4.1 Hranice mezi Severem a Jihem Evropy podle jednotlivých národnostních pohledů

Ze západní Evropy figuruje jako zástupce *Velká Británie*, která nám dokáže udat trochu jiný směr pohledu na naši problematiku. Jelikož patří k jedinému zástupci západní Evropy,

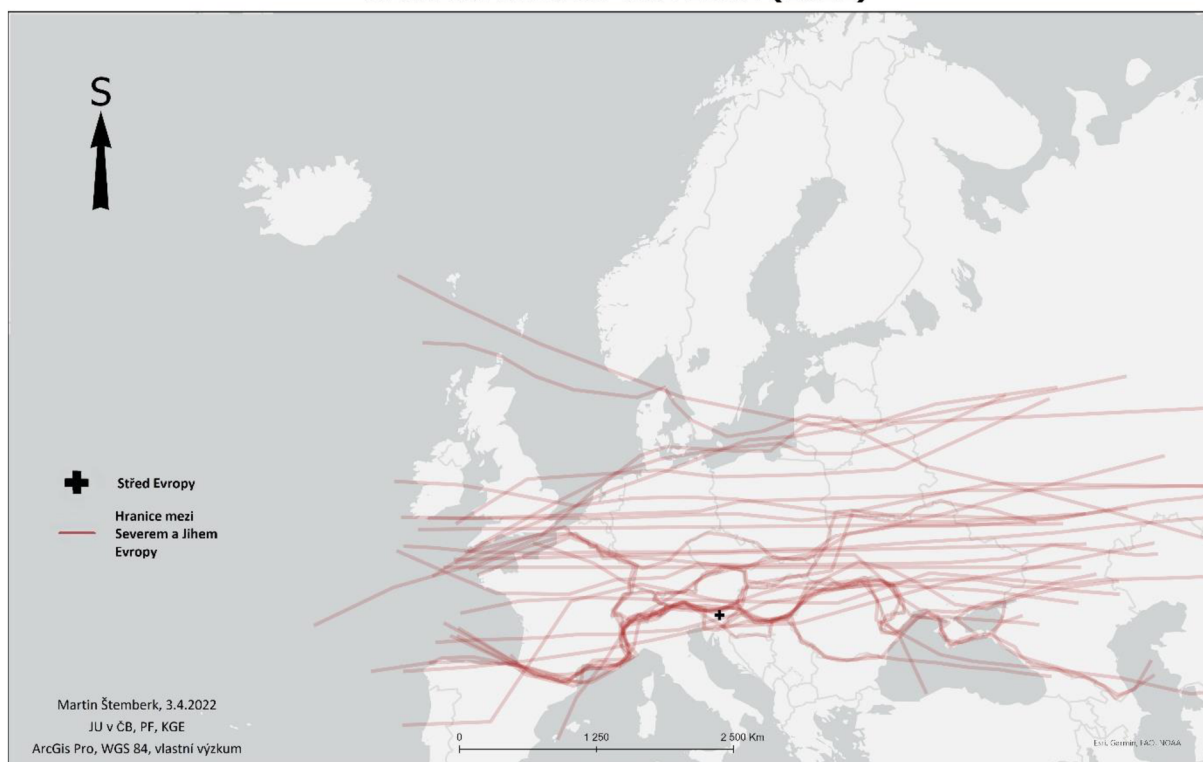
nemůžeme vytvořené linie britských studentů porovnat s žádnými jinými obdobnými výsledky. Mapy byly získány od respondentů z University of Kent a The University of Manchester.

Většina linií u dotazovaných vede přes jižní část Evropy. Odděluje Francii na Jihu, dále přechází přes jižní hranici Švýcarska, Rakouska a Maďarska. Následně linie plynou severně a oddělují tak Rumunsko od severní Evropy. Konec linií poté nekončí jako u jiných map v Černém moři, ale pokračují dále po jeho severní straně, kde opisují jeho tvar, pokračují k Azovskému moři, přes které následně linie pokračují až do Ruska. Mnoho dotazovaných studentů z Velké Británie zvolilo i severnější zakreslení linie. Těchto případů je ale značně pomálu, což ukazuje trend, kdy čím severnější část Evropy, tím méně linií zde nalezneme a většinou se ani zásadně nepromíjejí.

Linie u map z Velké Británie vymezily jejich střet velmi jižně, konkrétně nedaleko Lublaně u vesničky Trnovec, která se nachází na území Slovinska. U dominantních prvků velký počet respondentů nevedlo důvod svého počínání, což je u této jedinečné mapy vcelku škoda. Nejvíce byly uváděny přírodní podmínky států.

Mapa č. 2: Hranice mezi Severem a Jihem Evropy podle britských respondentů (2021)

HRANICE MEZI SEVEREM A JIHEM EVROPY PODLE BRITSKÝCH RESPONDENTŮ (2021)

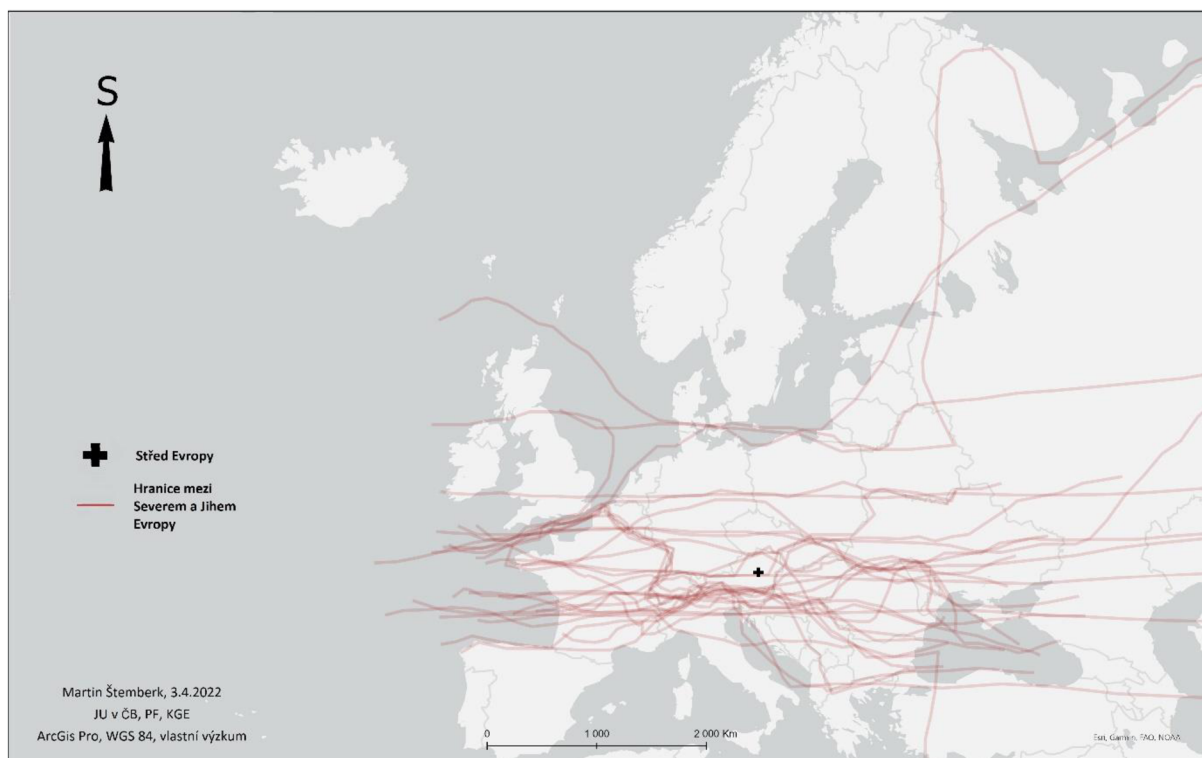
Zdroj: Štření mezi studenty University of Kent a The University of Manchester, 2021

Výsledná mapa od dotazovaných z *Německa* působí více chaoticky než předešlá mapa. Možná to je i výsledek toho, že zde nebyli studenti oslovováni pouze z jednoho místa krajiny,

ale rovnou ze dvou, z Lince a Pasova. Respondenti se většinou shodli na tom, že Francie je řazena jako stát Jižní Evropy. Hranice dále pokračuje v podobném trendu přes jižní Švýcarsko a Rakousko, následný postup je ale více komplikovaný a zamotaný, jelikož se linie často nepřekrývají. Nejvíce linií je vedeno přes jih Maďarska, následovaný severem Rumunska s koncem linie u Černého moře. Mnoho studentů ale volilo i jinou cestu, a to přes východní část Rakouska až k severní hranici se Slovenskem, kde linie opisují hranice a pokračují ke středu nebo Jihu Ukrajiny. Je to jedna z prvních map, kde se studenti celkově úplně neshodují, především tedy ve východní části Evropy. Hranice podle dotazníku vznikala především na kulturním a historickém základě. Střed v této mapě můžeme nalézt u rakouské vesničky Weichselboden, ležící ve středu tohoto státu.

Mapa č. 3: Hranice mezi Severem a Jihem Evropy podle německých respondentů (2021)

HRANICE SEVERU A JIHU EVROPY PODLE NĚMECKÝCH RESPONDENTŮ (2021)

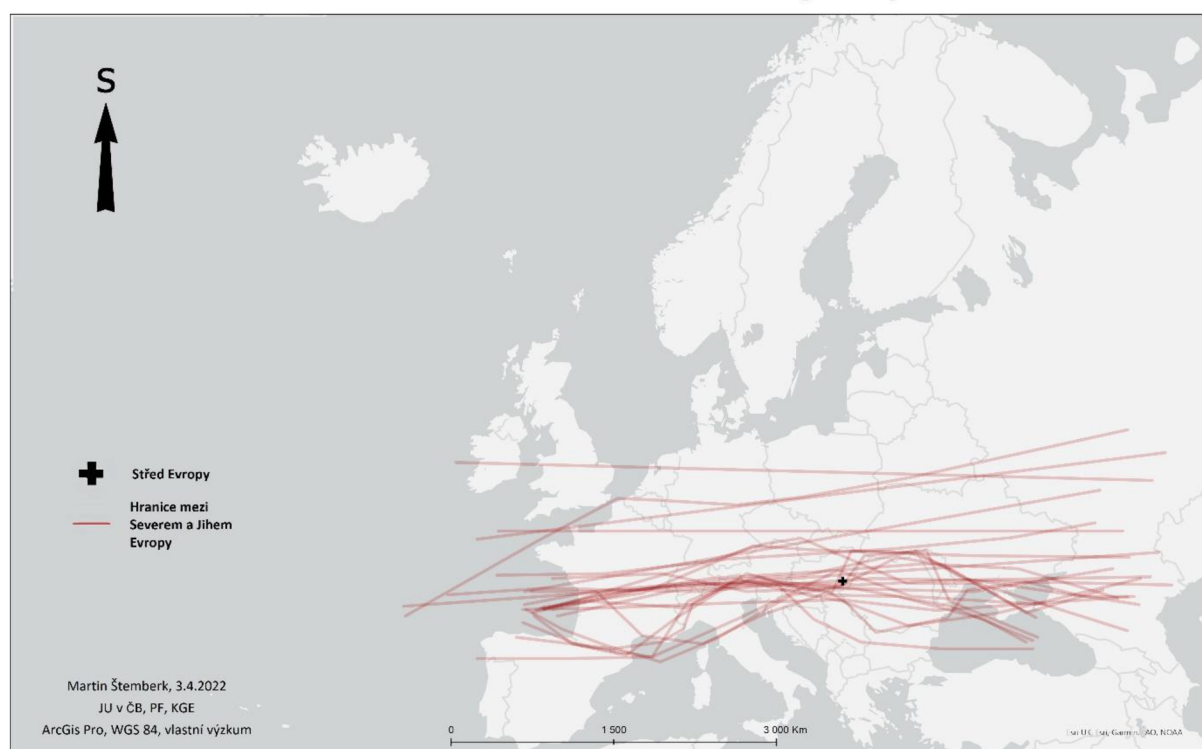
Zdroj: Šetření mezi studenty z univerzity Linz a Passau, 2021

Mentální mapy z *Rakouska* byly jedny z posledních odebíraných v našem výzkumu. I zde se v některých částech mohou objevovat nepřehledné části linie. Sběr zde probíhal hned z několika zdrojů, což u ostatních prací není tak časté. Na sběru dat se podíleli oslovení studenti z FC IMC Krems, Wirtschaftsuniversität Wien, Universität Innsbruck, Johannes Kepler Universität Linz a Universität Wien. Většina respondentů zvolila vést linii mimo hranice států, což způsobilo, že Francie se ve své polovině dělí, dále je pokračováno přes jižní část Švýcarska,

Rakouska, Maďarska a následně linie většinou vede přes severní část Rumunska. Konec hranice je poté zakončen v severovýchodní části Černého moře. Jako dominantní prvek většina dotazovaných zvolila přírodní podmínky státu, ve větší míře se poté objevovala kultura, ekonomika nebo historie daných území. Střed tentokrát nebyl vytvořen na území Rakouska, ale ve východní části Maďarska, konkrétně ve vesnici Nagyscénás.

Mapa č. 4: Hranice mezi Severem a Jihem Evropy podle rakouských respondentů (2021)

HRANICE SEVERU A JIHU EVROPY PODLE RAKOUSKÝCH RESPONDENTŮ (2021)

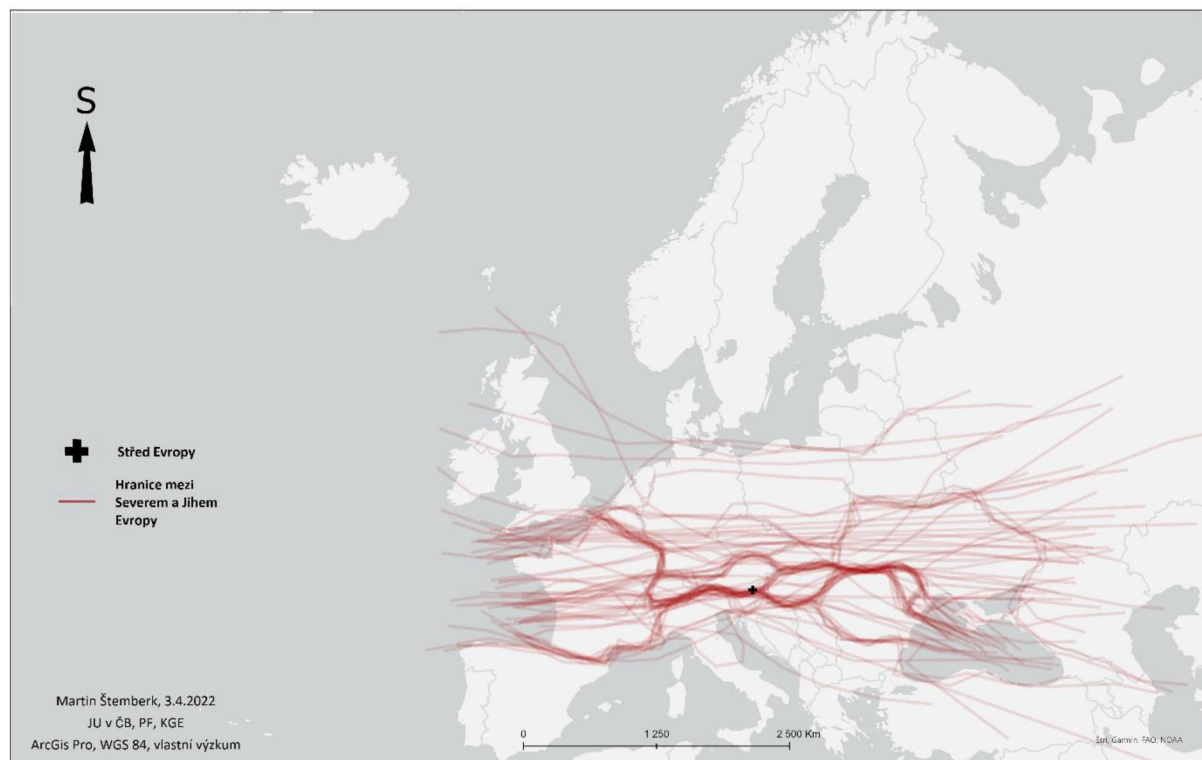

Zdroj: Šetření mezi studenty z univerzity FC IMC Krems, Wirtschaftsuniversität Wien, Universität Innsbruck, Johannes Kepler Universität Linz a Universität Wien, 2021

K našemu výzkumu jsme potřebovali především státy střední Evropy, kde se nám povedlo získat hned několik zástupců, ke kterým řadíme i studenty z *České republiky*. Z *České republiky* se nám podařilo sehnat největší počet děl, a to více jak sto. Takové množství vzniklo díky projektům z minulých let a díky spolupráci se studenty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Následně z tohoto množství prací bylo použito přes sedmdesát map. Výslednou hranici můžeme nalézt v mapě č. 5.

Mapa č. 5: Hranice mezi Severem a Jihem Evropy podle českých respondentů (2018-2021)

HRANICE SEVERU A JIHU EVROPY PODLE ČESKÝCH RESPONDENTŮ (2018-2021)

Zdroj: Šetření mezi studenty JU v Českých Budějovicích, 2018-2021

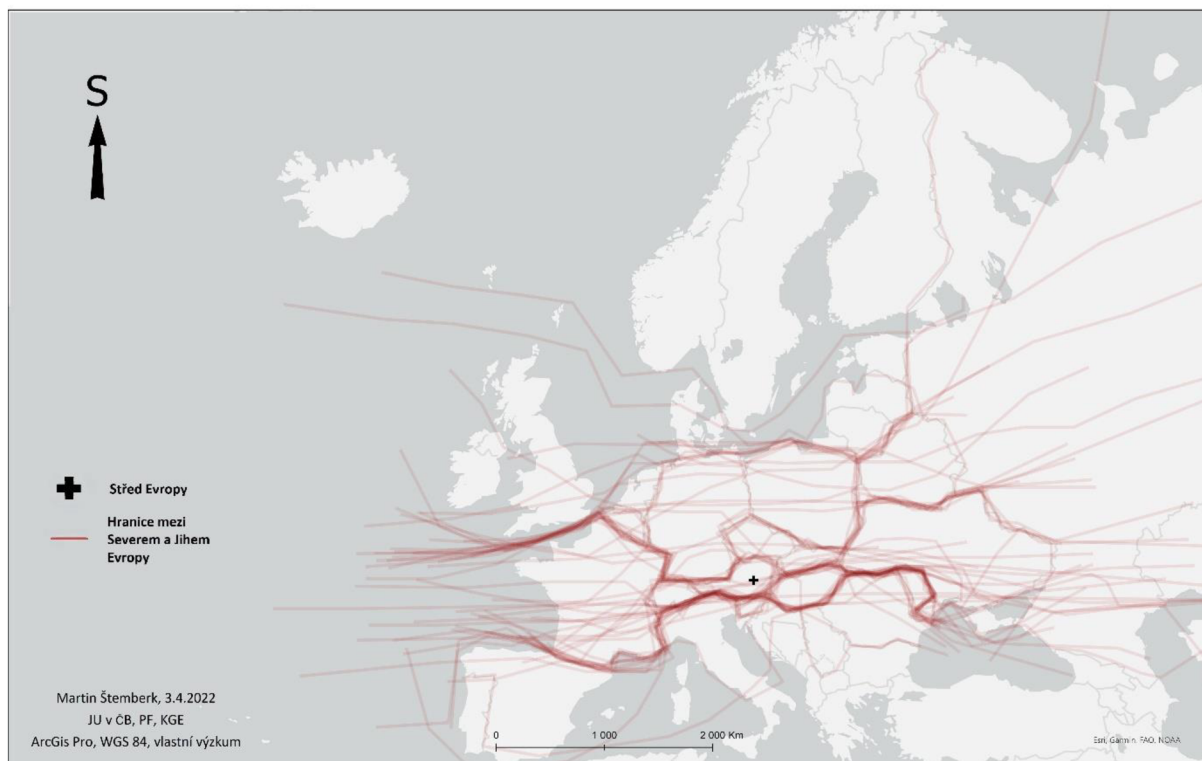
Zde je zřejmé, že většina studentů začíná vést svoji linii po severní hranici Francie a řadí tak tento stát do jižní Evropy. Musíme ale poukázat na fakt, že zrovna zařazení Francie bylo u mnoha dotazovaných studentů velkým problémem, a to ne pouze u studentů z České republiky. Následně linie pokračuje k jižní hranici Rakouska, kde nastává další rozpolcení názorů, a to přiřazení Maďarska do severní či jižní Evropy. Více linií ale vede přes severní hranici Maďarska. Následně linie přechází přes severní část Rumunska až k Černému moři, kde většina linií končí. I přes velké množství map od dotazovaných z České republiky, byly linie často vedeny podobným způsobem, což u ostatních států bylo zásadním problémem. Linie neboli hranice zde tedy vede přesvědčivě. Mnoho dotazovaných nevedlo, na jakém základě linii tvořilo, nejvíce však byly označené přírodní podmínky států, historické hledisko a ekonomika. Střed Evropy byl poté vytyčen u vesničky Mitteregg, která leží na jihu Rakouska.

Od oslovených *slovenských* studentů se nám podařilo získat přes 70 map a výsledkově je velmi podobná mapě předchozí, což závěrem nemusí být žádným velkým překvapením, jelikož mentalita slovenských respondentů bývá často podobná mentalitě respondentů českých. Zde byl sběr opět vysoký díky datům z předchozích let. Největší počet linií tedy vede přes severní hranici Francie, dále přechází přes jižní hranici Švýcarska a Rakouska, následně opět

nastává dilema u Maďarska, ale více dotazovaných volilo severní hranici zmiňovaného státu. Nakonec linie přechází přes sever Rumunska až do Černého moře.

Mapa č. 6: Hranice mezi Severem a Jihem Evropy podle slovenských respondentů (2018-2021)

HRANICE SEVERU A JIHU EVROPY PODLE SLOVENSKÝCH RESPONDENTŮ (2018-2021)

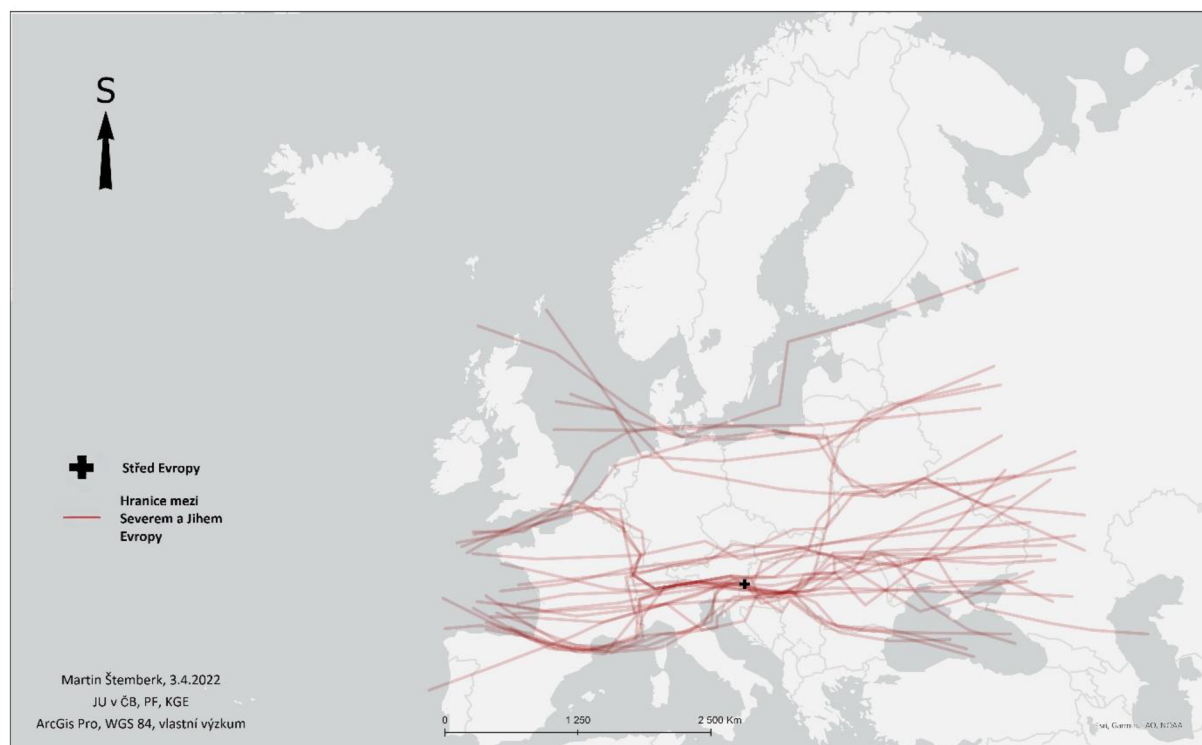
Zdroj: Šetření mezi studenty z univerzity v Bratislavě, Nitře, Košicích a Prešově, 2018-2021

Opět valná většina oslovených studentů neuvodila důvod zakreslení, nejvíce byly zmiňované přírodní podmínky nebo ekonomika státu. Střed Evropy se nachází v rakouské vesničce Wildelpen, která lež ve střední části Rakouska.

Z *Maďarska* se na výzkumu podíleli studenti z Eötvös Lóránd University a jejich data přinášejí do práce a celkové mapy velkou různorodost názorů na oddělení severní a jižní části Evropy. Na mapě č. 7 můžeme vidět, že mnoho dotazovaných zvolilo oddělení Skandinávského poloostrova od zbytku Evropy, popřípadě do této kategorie začlenilo i bývalé státy Sovětského svazu, jako například Estonsko, Litva nebo Bělorusko. Početnější část studentů ale volila obdobnou formu rozdělení jako u předešlých dat. Tentokrát je Francie spíše řazena na území severní Evropy, linie poté přecházejí přes severní hranici Švýcarska, přiřazují Rakousko a Maďarsko do severní Evropy a následně od ní oddělují Rumunsko. Většina linií poté končí v Černém moři, popř. se linou přes jižní část Ukrajiny a končí na území Ruska. Co se týče středu, ten se vytvořil na severovýchodním území Slovinska, konkrétně u Gajševského jezera. Jako dominantní prvek zde působila ekonomická stránka států Evropy, popřípadě kulturní stránka.

Mapa č. 7: Hranice mezi Severem a Jihem Evropy podle maďarských respondentů (2021)

HRANICE MEZI SEVEREM A JIHEM EVROPY PODLE MAĎARSKÝCH RESPONDENTŮ (2021)

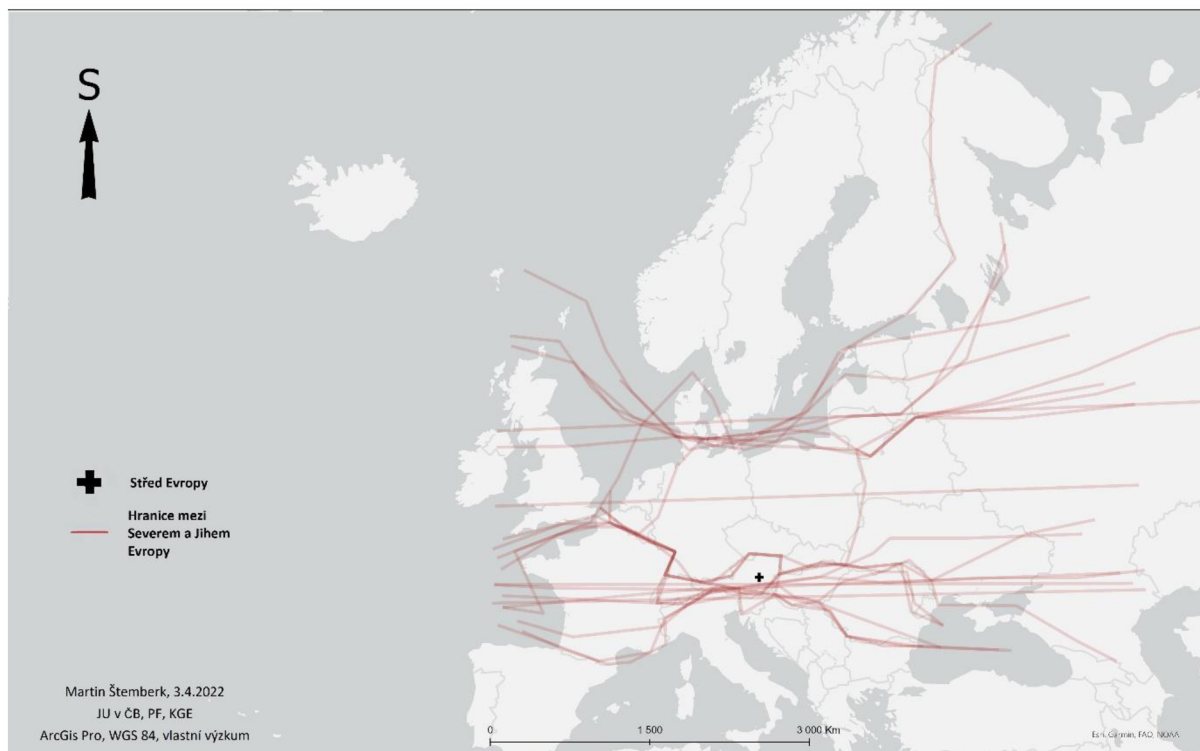

Zdroj: Šetření mezi studenty Eötvös Lóránd University, 2021

Mapových dokumentů z *Polska* už bylo zásadně méně, což se projevilo i v celkovém vzhladu mapy. Sběr dat proběhl za pomoci studentů z univerzity v Krakově. Zde nemůžeme zcela jednoznačně určit hranici Severu a Jihu Evropy, jelikož mnoho studentů volilo cestu zařadit do severní části Evropy pouze státy Skandinávského poloostrova. Více volená hranice opět vedla obdobně jako u mentálních map studentů z České republiky a Slovenska, tedy přes severní hranici Francie k jižní hranici Rakouska. Následně řadí Maďarsko a Bulharsko do jižní Evropy a konec linie se vytváří v Černém moři. Zde naopak od předchozích studentů většina uvedla, co je dominantně vedlo k danému vymezení, žádný aspekt se ale neobjevuje nijak zásadně. Nejvíce je uváděna ekonomika státu, přírodní podmínky nebo politická situace. Střed byl vymezen do rakouské vesničky Seewiesen, která leží v severní části Rakouska.

Mapa č. 8: Hranice mezi Severem a Jihem Evropy podle polských respondentů (2021)

HRANICE SEVERU A JIHU EVROPY PODLE POLSKÝCH RESPONDENTŮ (2021)

Zdroj: Šetření mezi studenty z univerzity v Krakově, 2021

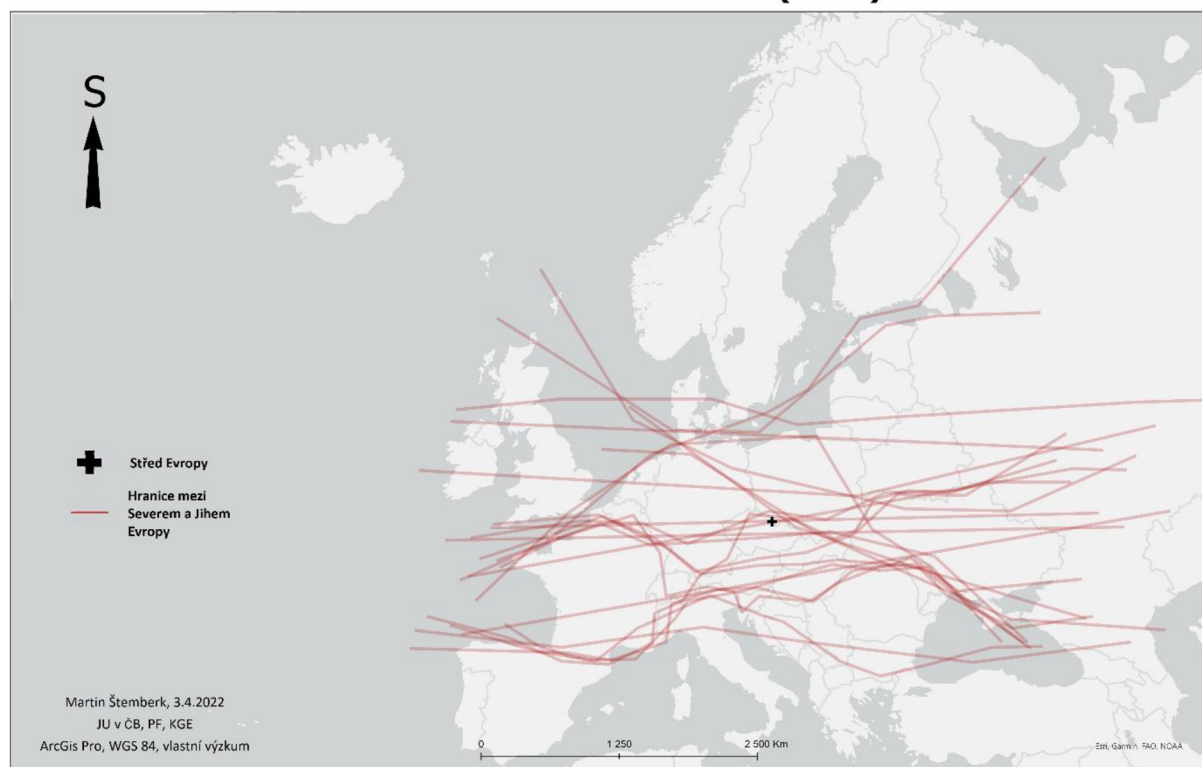
Jako prvořadý zástupce východní části Evropy figuruje bývalý stát železné opony, kterým je *Litva*. Tento stát byl přiřazen do výzkumu až v jeho pozdější fázi a dává nám možnost porovnání východního myšlení a větší srovnání pohledu na Evropu s ostatními částmi kontinentu. Mentální mapy se povedlo získat díky spolupráci se studentkou Jihočeské univerzity, která zde momentálně pobývá a studuje v rámci projektu Erasmus. Mapy vyplňovali studenti z Univerzity Vytautas Magmus University Kaunas.

Mapa zpracovaná díky litevským studentům je velmi různorodá a zcela dominantní linií, která by přesvědčivě oddělovala severní a jižní Evropu, nedekuje. Linie jsou velmi neuspořádané a vypadá to, že mentalita a propojení u litevských studentů nenalezneme v takové míře jako u map předchozích. U linií opět přichází dilema s oddělením Francie, kdy převažuje začlenění státu do jižní Evropy. Následně se linie rozcházejí a vytváří dva zásadní směry postupu pomyslné hranice. Bud míří k jižní části Evropy, k trendu, který se objevuje u většiny předchozích map, nebo míří k severní hranici České republiky, to je situace, která zde ještě ani jednou ve větší míře nenastala. Následně se linie opět rozchází v otázce zařazení Ukrajiny do severní či jižní části Evropy. Zajímavé na mapě je i začlenění Litvy od dvou studentů, kteří ji přiřadili k jižní Evropě.

Střed je také výjimkou a opět tak dokazuje velkou rozdílnost této mapy od ostatních. Střed Evropy byl totiž vytvořen v samotném „srdci“ Evropy na území České republiky, konkrétně na severu Královehradeckého kraje u vesnice na hranici státu, která nese název Sedloňov. Dominantních prvků bylo uváděno více, mezi nejsilnější patří přírodní podmínky, kultura a politická situace států.

Mapa č. 9: Hranice mezi Severem a Jihem Evropy podle litevských respondentů (2021)

HRANICE SEVERU A JIHU EVROPY PODLE LITEVSKÝCH RESPONDENTŮ (2021)

Zdroj: Šetření mezi studenty Vytautas Magnus University Kaunas, 2021

Jako další zástupce východní Evropy v našem případě figurují mapy od *ukrajinských* studentů, kteří povětšinou studují na Kyjevské národní univerzitě stavebnictví a architektury, nebo studenti, kteří studují na území České republiky. Tito studenti navštěvují školy ČVUT a ČZU v Praze.

U těchto vzorků nás zajímalo především vnímání a zařazení samotné Ukrajiny na jednu danou část Evropy, jelikož doteď byla Ukrajina spíše řazena na území severní Evropy. Místní studenti na tuto situaci ale pohlížejí jinak. I přes podobnou transformaci linie jako u předchozích map, kromě pár výjimek, řadí Ukrajinu spíše na území jižní Evropy. Celkově zde linie opět přechází přes jižní hranici Francie, kde opět nastalo dilema v jejím zařazení. Linie dále pokračuje přes severní území Itálie, napojuje se na jižní hranici Rakouska. Linie se dále pohybuje po jižní části Maďarska a odděluje Rumunsko a Ukrajinu od severní Evropy.

Pomyslný střed Evropy nalezneme na území Rakouska, konkrétně u Rakouského jezera Wörther See, které se nachází na úplném jihu této země, nedaleko od hranic se Slovinskem. Co se týče dominantních prvků tvorby, v tomto případě zde převládá především kulturní stránka států.

Mapa č. 10: Hranice mezi Severem a Jihem Evropy podle ukrajinských respondentů (2021)

HRANICE MEZI SEVEREM A JIHEM EVROPY PODLE UKRAJINSKÝCH RESPONDENTŮ (2021)

Zdroj: Šetření mezi studenty Kyjevská národní univerzita stavebnictví a architektury, ČVUT, ČZU, 2021

4.2 Výsledná hranice a další sledované aspekty

Výsledná mapa představuje projekci všem předešlých map v jednu zásadní. Projímají se zde všechny linie výzkumu, které byly na pro tuto práci vybrány. Její prezentace ale probíhá až v následující kapitole, kde si dále představíme i metodu zobrazení dle tloušťky čar neboli polygonovou metodu, a zvýrazníme si tak hranice Evropy.

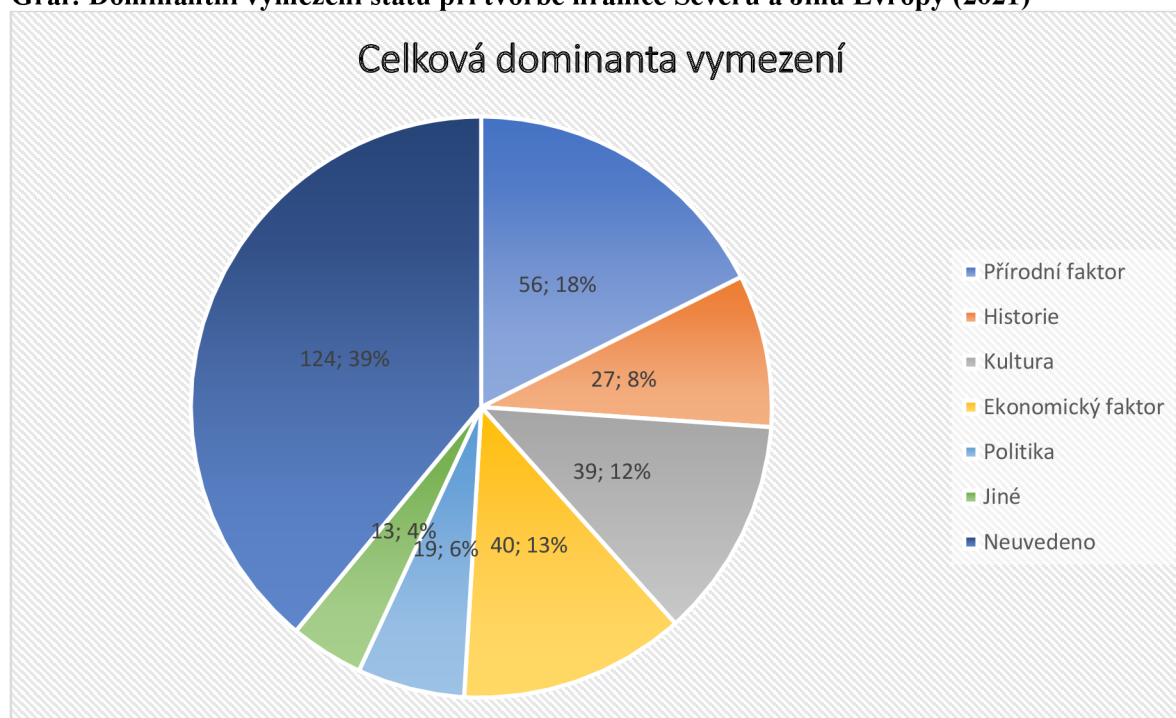
Tab.: Dominantní vymezení států při tvorbě hranice Severu a Jihu Evropy (2021)

Stát	Přírodní faktor (%)	Historie (%)	Kultura (%)	Ekonomický faktor (%)	Politika (%)	Jiné (%)	Neuvedeno (%)	Celkem (%)
Velká Británie	8 (25,8)	1 (3,2)	1 (3,2)	2 (6,5)	2 (6,5)	1 (3,2)	16 (51,6)	31 (100)
Německo	2 (8,3)	6 (25)	7 (29,2)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	9 (37,5)	24 (100)
Rakousko	7 (30,4)	5 (%)	6 (26,1)	4 (17,5)	0 (0)	0 (0)	1 (4,3)	23 (100)
Česká republika	10 (13,7)	7 (9,6)	3 (4,1)	6 (8,2)	2 (2,7)	1 (1,4)	44 (60,3)	73 (100)
Slovensko	12 (31,3)	2 (3)	0 (0)	7 (10,4)	0 (0)	4 (6)	42 (62,7)	67 (100)
Maďarsko	4 (13,3)	1 (3,3)	8 (26,7)	11 (36,7)	3 (10)	0 (0)	3 (10)	30 (100)
Polsko	4 (15,5)	2 (7,7)	3 (11,5)	4 (15,5)	4 (15,5)	5 (19,2)	4 (15,5)	26 (100)
Litva	6 (25)	1 (4,2)	3 (12,5)	5 (20,8)	4 (16,7)	1 (4,2)	4 (16,7)	24 (100)
Ukrajina	3 (14,3)	2 (9,5)	8 (38,1)	1 (4,8)	4 (19)	1 (4,8)	1 (4,8)	21 (100)

Zdroj: Vlastní zpracování, 2021

Dominantní vymezení linie u jednotlivých respondentů, kteří se na mapách svými výtvoři podíleli, byla pro tuto práci velmi důležitá a jednalo se o jeden z přídatných cílů práce. Respondenti svůj pohled na tvorbu zaznamenali na základě vyplnění dotazníku, přiloženého k podkladové mapě. Bohužel kvůli získání mnoha map, především z České republiky a Slovenska z minulých projektů, mnoho dotazovaných svůj názor dominantního prvku nesdělilo. Map bylo celkově použito 317 a celých 39 % těchto studentů svůj názor nevyplnilo. Nejvíce dominoval pohled na rozdělení Evropy z přírodního hlediska, který byl předpokládán a je často zmiňován v předešlých kapitolách práce. Přírodní podmínky jako dominantní prvek zvolili respondenti čtyř z devíti států, které se na práci podílely. Často dotazovaní volili jako důležitý segment ekonomickou stránku země, historický pohled na Evropu či její kulturní charakter. V menším měřítku jsme se setkali s politickou situací států a celého kontinentu, tento prvek jistě více figuruje v rozdělení státu na západní a východní stranu Evropy. Následně se objevují spíše ojedinělé vymezení, například na základě intuice, polohy či hospodářství.

Graf: Dominantní vymezení států při tvorbě hranice Severu a Jihu Evropy (2021)

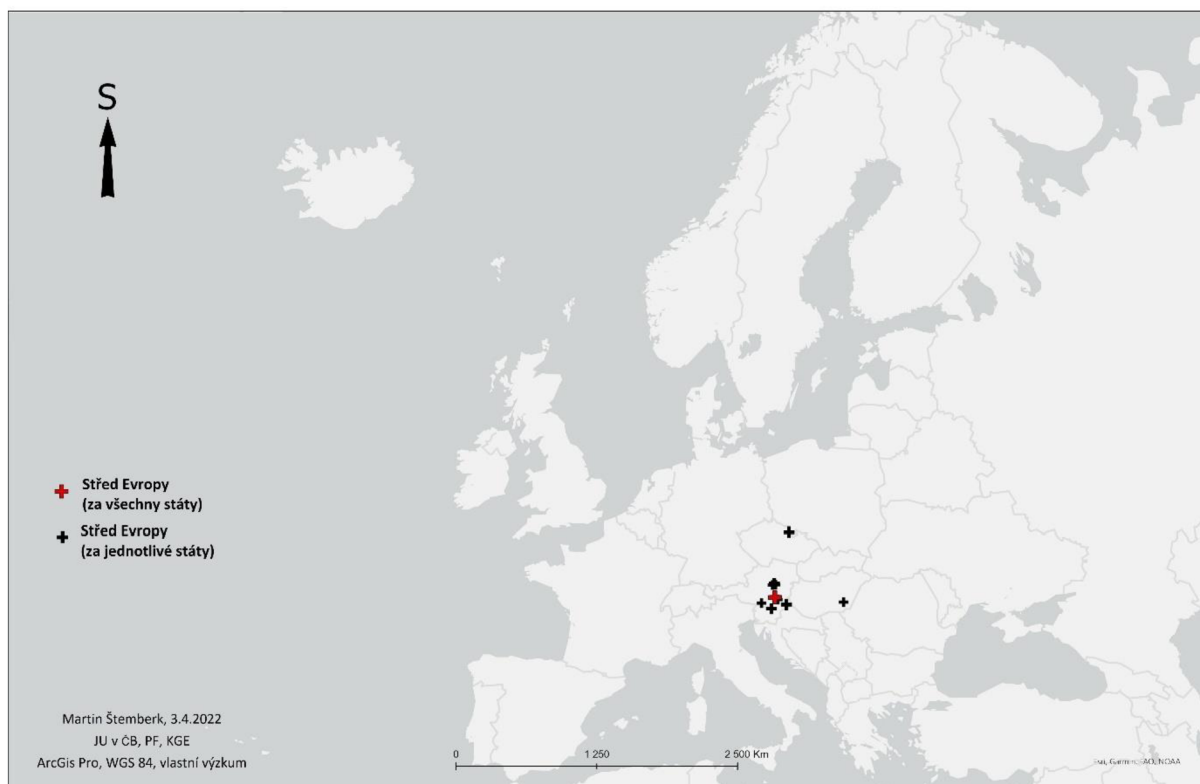
Zdroj: Vlastní zpracování, 2021

Středy Evropy nebyly vymezovány samotnými dotazovanými studenty, ale vznikly na základě střetu dvou linií, které charakterizovaly hranici Severu a Jihu Evropy a hranici Západu a Východu Evropy. Střetnutí ve většině případů spadalo na hranici území státu Rakousko, kde se střet vyskytoval u studentů z šesti států z celkových devíti. Většina poté připadá na jižní území tohoto státu. Výjimkou jsou středy nacházející se na území Slovinska, Maďarska a České republiky. Pomyslné středy Evropy se poté nevyskytují u žádných významných geografických či jiných záchytných bodů, většinou se nalézají v okolí menší obce. I zde můžeme nalézt ale zásadní výjimku, a to u středu, který vznikl díky studentům z Velké Británie, kde střed dopadá na obci Trnovec, jenž se nachází nedaleko hlavního města Slovinska Lublaně.

V předchozích kapitolách byly probírána různá vymezení středu Evropy a území kontinentu, kde se většina těchto matematicky či geograficky určených středů nacházela spíše na území Německa, Polska nebo České republiky. Tento fakt se s tímto výzkumem neztotožňuje, jelikož zde je dominantním státem, co se týče určení středu Evropy, již zmiňované Rakousko.

Mapa č. 11: Střed Evropy podle respondentů z jednotlivých států (2021)

STŘEDY EVROPY PODLE JEDNOTLIVÝCH STÁTŮ(2021)

Zdroj: Mentální mapy respondentů z devíti států Evropy, 2021

Zásadní porovnání těchto středů ale může fungovat s článkem od Nováčka a Bláhy (2016), kde jsou tyto středy také vymezeny jednotlivě, a poté všechny promítány v hlavní mapě. Porovnání s tímto článkem může být přínosné i v tom smyslu, že toto dílo je zaměřené na střed Evropy a data středů zde byly zakreslovány již od respondentů, kteří se na tomto článku podíleli. Pokud se podíváme na mapy vytvořené v této práci a na mapy, které polygonově charakterizují střed Evropy, můžeme hned na první pohled vidět zásadní rozdíly ve vymezení středu. Zatímco v článku se středy nacházejí relativně často na území České republiky a Německa, u této práce jasně převládá Rakousko, a především tedy jižní část tohoto státu.

Rozdílnost je nejspíše daná jiným sběrem dat a jiným zpracováním těchto dat. U tohoto projektu totiž vznik středu spíše na Jihu Evropy způsobuje prolnutí dvou čar, a jelikož Rakousko bylo jedním z hlavních milníků, nejčastěji se právě zde linula hranice mezi severní a jižní Evropou ještě s faktem, že stejný stát sloužil i jako důležitý bod při oddělení východní a západní Evropy. Není náhoda, že střed se vyskytuje právě na území tohoto státu nebo skoro až na hranici se státem Slovinsko.

Zatímco tedy u linií a vytvoření hranice si můžeme být s výsledkem jisti a brát ho jako velice zásadní u středu Evropy, na tento výsledek nemůžeme pohlížet jako na ověřené a jediné

řešení jeho stanovení. Existuje zde totiž domněnka, že pokud by dotazovaní studenti měli kromě linií a dominantních prvků tvorby zakreslit ještě střed Evropy, výsledek by byl jiný. Na druhou stranu by tento fakt mohl ovlivnit jejich myšlení při vytváření linií a přinést do práce spíše negativní přínos.

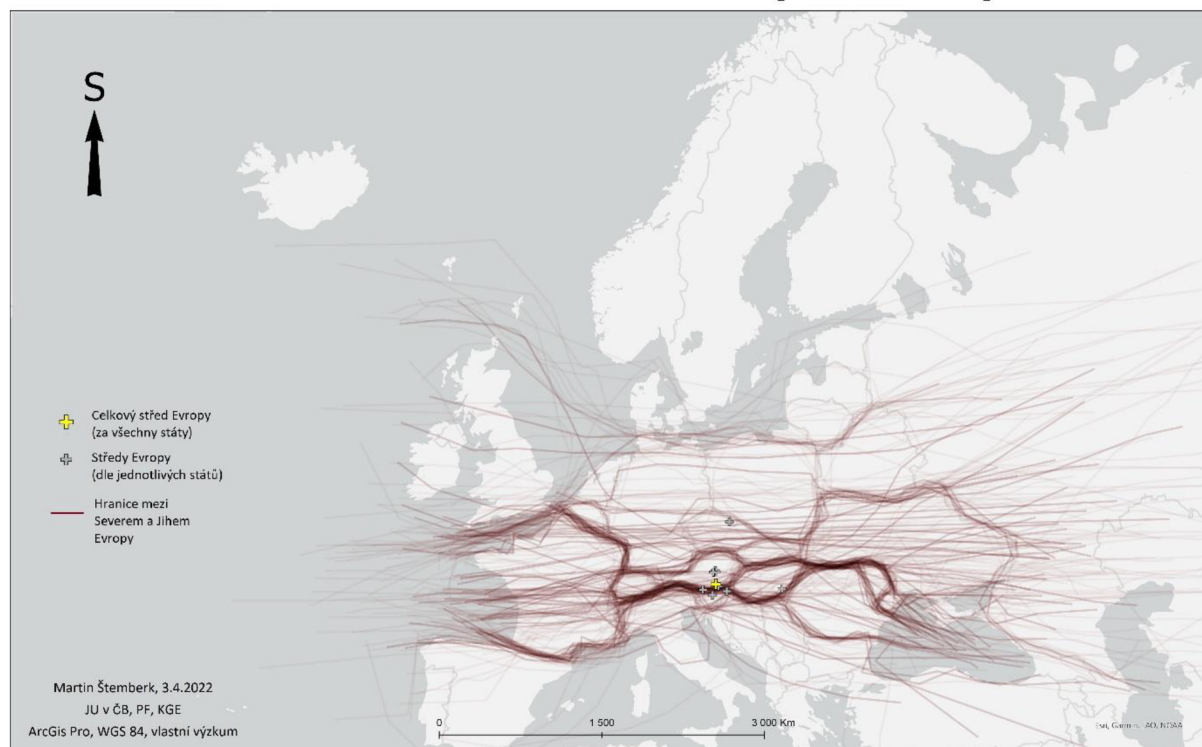
5. Syntéza

Cílem všech získaných mentálních map bylo vytvořit pomyslnou hranici, která bude oddělovat Severní a Jižní Evropu, a vytvoří nám tak daný pohled na tuto problematiku. Dokáže nám utvořit nový náhled na daný kontinent a přinese nám i zajímavé poznatky, především o tom, jak mladí lidé pohlížejí na dnešní svět - konkrétně na Evropu. Jak už bylo zmíněno, mentálních map bylo získáno více jak 300 a byly zastoupeny všechny zásadní strany Evropy, od Západu až po Východ. Každou danou část reprezentovalo určité množství států a vytvořilo se díky tomu mnoho náhledů dané problematiky. Jelikož studenti, kteří byli osloveni, měli velmi často blízko ke geografické složce studia, může být výzkum považován za hodnotný z pohledu geografického. Následně i díky dotazníkům můžeme získat důležitý přehled o tom, čím se v momentální době studenti řídí a co považují za klíčové v ohledu rozdělení Evropy.

Z předchozích kapitol a map můžeme zjistit, že opravdu panují rozdíly v oddělení Evropy z pohledu států střední, východní a západní Evropy. Linie byly často zakresleny značně jinak než u států pocházejících z jiné části kontinentu. Zatímco u států střední Evropy můžeme vidět, že pomyslná hranice většinou prochází středem Evropy, u států východní Evropy vedou linie velmi různorodě a spíše se při západu tlačí na Jih, a naopak u východní části Evropy zase na Sever. Co se týče zástupce ze západní Evropy, tam je pomyslná hranice vytvořena spíše na Jihu Evropy. Mnoho států mělo dilema především se zařazením Francie buď do jedné, nebo do druhé sféry a obdobný problém nastává například i v případě Maďarska, které bylo také na pomezí obou těchto světových stran. Občasně se ještě poukázalo na oddělení Skandinávského poloostrova od zbytku Evropy, kde tomu budou nahrávat především přírodní poměry v daných krajinách. Velká shoda nastala hlavně při tvoření středů Evropy, kdy se mnoho států shodlo na tom, že střed Evropy leží buď ve státě Rakousko, nebo nedaleko jeho hranic. Jedinou výjimku zde tvoří pouze výsledná mapa Litvy, kde se střed nachází na severní části území České republiky. Co se týče dominantních prvků, tak z předchozích informací s jistotou můžeme vytyčit, že nejvíce se opakovaly především přírodní podmínky, ekonomika, kultura a politika státu.

Mapa č. 12: Hranice Severu a Jihu Evropy podle evropských respondentů (2021)

HRANICE SEVERU A JIHU EVROPY PODLE EVROPSKÝCH RESPONDENTŮ (2018-2021)

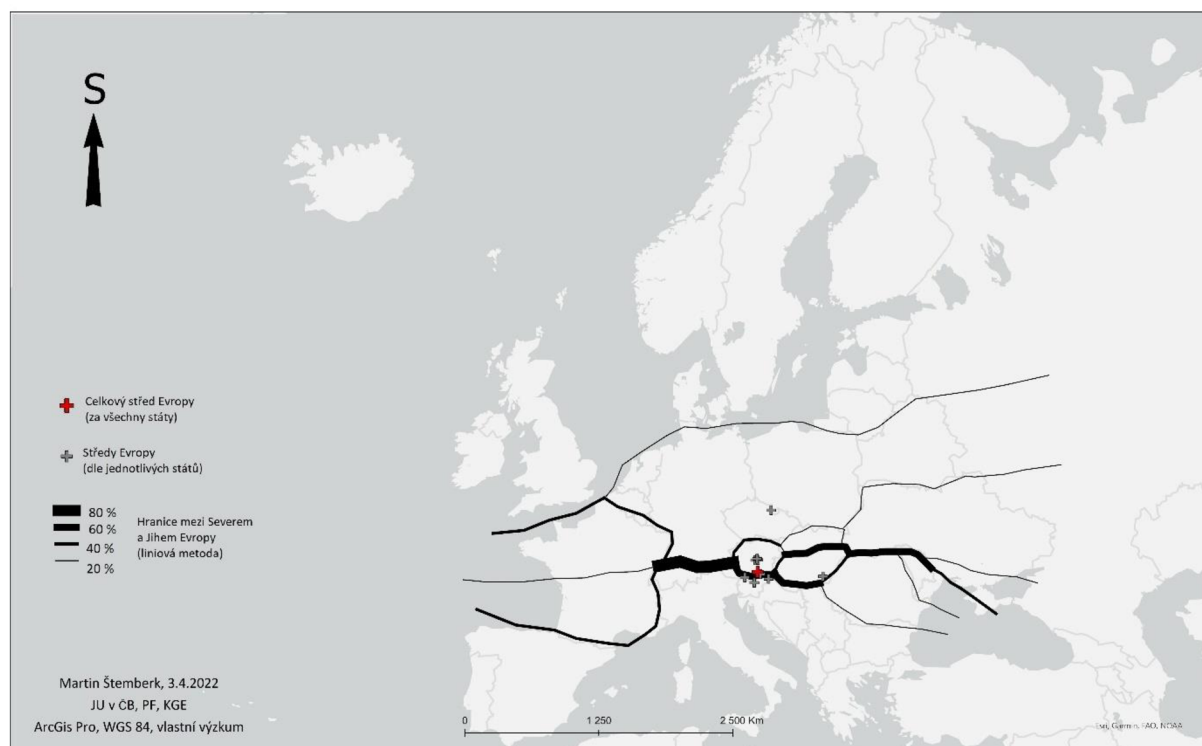
Zdroj: Mentální mapy respondentů z devíti států Evropy, 2018-2021

Celková mapa tvořená ze všech předchozích linií nám udává značně přehlednou hranici mezi Severem a Jihem Evropy, kdy ze západní strany opět dochází k dilematu Francie. Více linií se ale nachází na severní části tohoto státu, kdy linie začínají proudit od průplavu La Manche, přes severní část Francie na hranici s Belgií, linie dále postupují přes východní stranu Francie až k jižní části Švýcarska. Zde hranice putuje mezi Švýcarskem a Itálií, dále přes jižní hranici Rakouska a zahrnuje tak Slovinsko na jižní stranu Evropy. Následně přichází další dilema, obdobné už u předešlých map, a to zařazení Maďarska. Větší převaha je při zařazení Maďarska k severní části Evropy. Poté linie už obdobně probíhají po severní hranici Rumunska a Moldavska, kde buď linie pokračují do Černého moře, nebo přecházejí jižní část Ukrajiny a končí na hranici Ruska. Celková mapa se tedy více shoduje především s výsledky z map reprezentující Střední Evropu. Tyto státy zde měly převahu, takže tento fakt hraje určitou roli. Co se týče zbytků linií, které netvoří výslednou hranici, většina se nachází na severním území Evropy, ale nijak zásadně se neprotínají, určité množství přiřazují Ukrajinu k jižní části Evropy. Na jižní části Evropy směrem od výsledné hranice se linií vyskytuje pomálu, v podstatě je zde ve větším měřítku nezaregistrujeme.

Střed Evropy byl vytvořen na území státu Rakousko, konkrétně na jihu území, a velmi se shoduje s již předešlými středy. Střed se nachází nedaleko obce Greisdorf. Celkově jako dominantní prvky převládají přírodní podmínky, ekonomika, historie a politická stránka států. Těmto problematikám se věnuje již předchozí analytická kapitola, tabulka č. 1 a graf č. 1.

Mapa č. 13: Hranice Severu a Jihu Evropy podle evropských respondentů – liniová metoda (2018-2021)

HRANICE SEVERU A JIHU EVROPY PODLE EVROPSKÝCH RESPONDENTŮ - LINIOVÁ METODA (2018-2021)

Zdroj: Mentální mapy respondentů z devíti států Evropy, 2018-2021

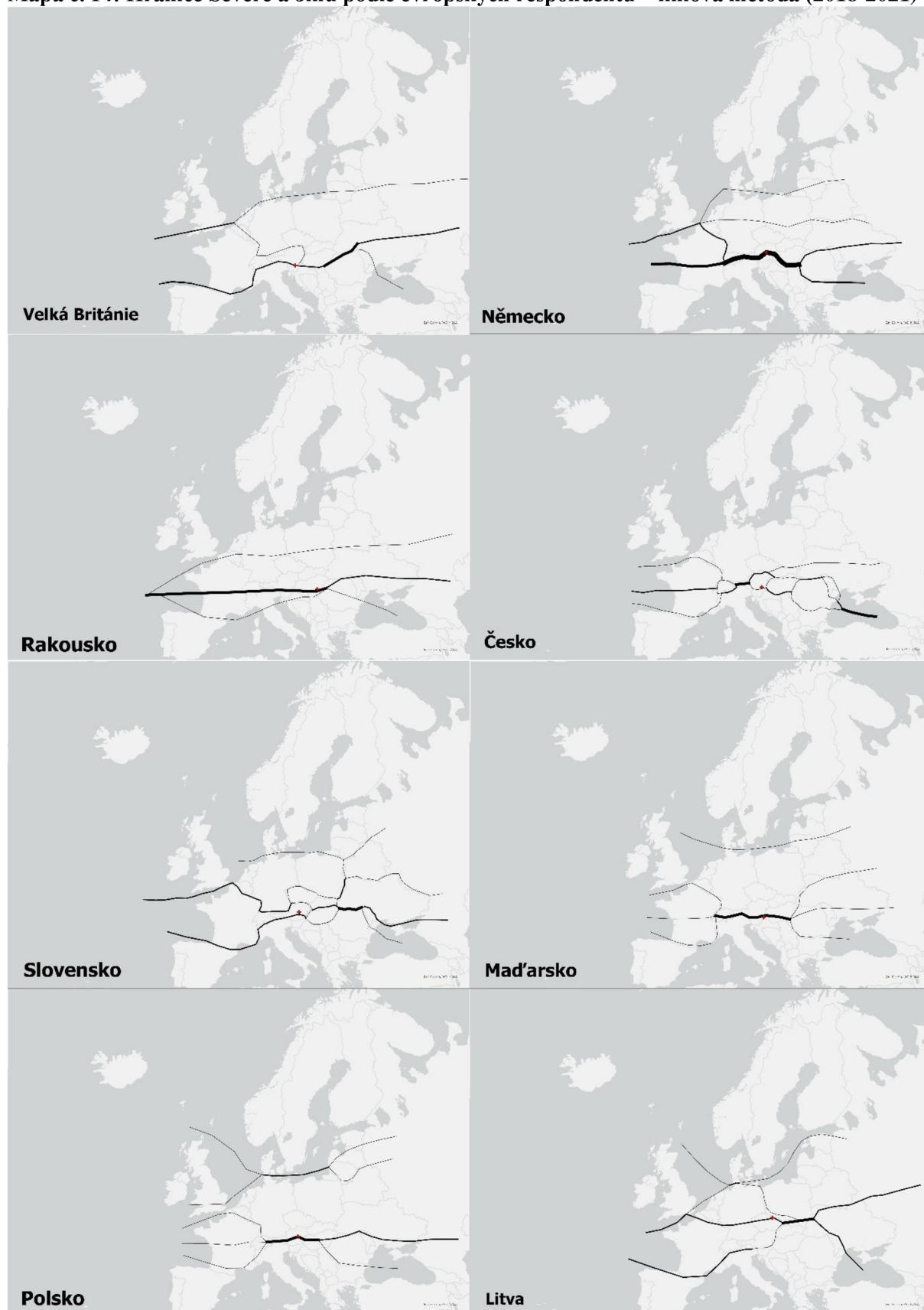
Pokud se zaměříme na hranici Severu a Jihu Evropy, která vznikla na základě všech již uvedených map a je zpracována *liniovou metodou*, získáme detailnější přehled a vymezení pomyslné hranice. Jak již bylo v předchozích částech uvedeno, hranice se samozřejmě nevytvořila pouze jako ojedinelá linie, ale vzniklo celé množství linií, které jsou buď více či méně v mapě znázorněné. Přesně k takovému výsledku mělo dojít, jelikož národnostní pohledy se opravdu značně liší. Pokud se zaměříme na samotnou mapu č. 13, která nám udává celkový přehled zakreslených linií, můžeme zjistit, že hned na začátku hranice, která by se měla nacházet na západním pobřeží Evropy, nalezneme první rozepři, kdy i přes veliký počet respondentů se nedokázala vytvořit dominantní hranice. Více jak 40 % všech respondentů vidí začátek hranice buď na severní či na jižní hranici Francie a sjednocení na 80 % shodu přichází až na její východní hranici, kde Francie sousedí se Švýcarskem. Zde navazuje ještě další třetí linie, která prochází skrz Francii, a na níž se shodlo 20 % všech respondentů. Velkou výjimku

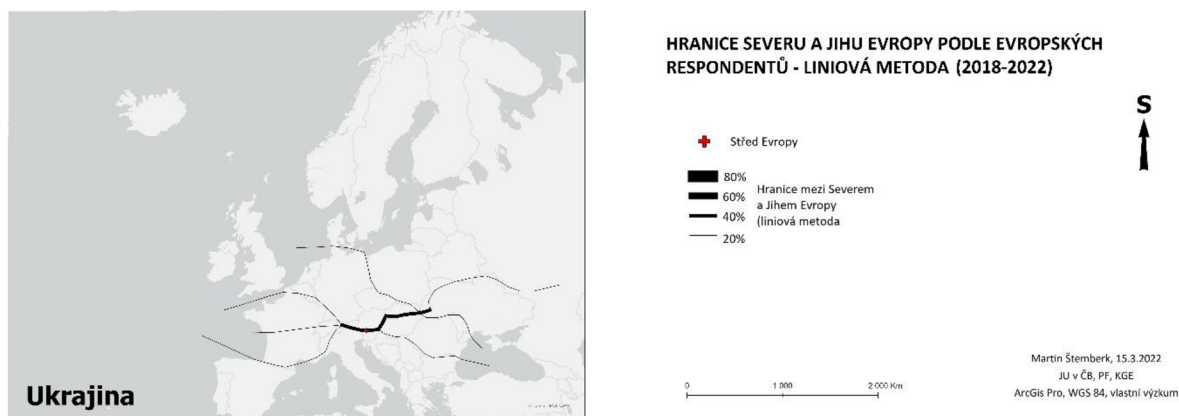
tvoří i 20 % linie, která se v malém množství odtrhává na severní straně Francie a postupuje dále přes Severní moře až k dánské hranici. Zde přes Baltské moře proniká k severní hranici Polska, přiřazuje Bělorusko k jižní části Evropy a končí na území Ruska. Tuto specifickou hranici tvořily především státy střední Evropy, ale není to podmínkou, protože ojediněle takto linie zakreslily i státy reprezentující západní nebo východní Evropu. Došlo tak k oddělení severovýchodních zemí od zbytku Evropy, což mohlo zapříčinit více důvodů. Převažujícím bodem ale bude nejspíše značně ojedinělé klima těchto států. Tento prvek byl i ve značné míře uveden jako dominantní prvek a i díky tomu můžeme tento názor shledat nejpravděpodobnějším.

Jestliže se vrátíme k východní hranici Francie, tak zde se vytvořila linie čítající až 80 % všech zakreslených linií, její počínání ale netrvá nijak dlouho a u západní hranice Rakouska se opět dělí. Její silnější polovina přechází tento stát po její jižní části, druhá linie vede severní hranici státu. Právě severní linie se postupně ještě stále více rozděluje, kdy její menší část opisuje severní hranici Slovenska a míří dále až přes severní hranici Ukrajiny na území Ruska, zde zaniká. Další její část přechází přes severní hranici Maďarska a Bulharska, kde se postupně linie odlišují a míří do Černého moře. Zde dochází buď k začlenění Moldavska do severní anebo do jižní části Evropy. Druhá část 80 % linie přechází přes jižní hranici Rakouska, odděluje Maďarsko od Jihu Evropy a po jižní hranici Bulharska také opět končí svoji působnost v Černém moři.

Dle mapy můžeme vidět, že především střed Evropy není pro respondenty z evropských univerzit vůbec lehkým úkolem. Především státy jako Rakousko, Maďarsko, Bulharsko a Moldavsko mělo velké množství variant určení a zařazení do celkové problematiky hranice Severu a Jihu Evropy. Pokud se ale podíváme na tyto státy jednotlivě, tedy na stát Rakousko a Maďarsko, jejichž studenti se na výzkumu podíleli, tak s volbou jejich zařazení neměli problém a respondenti oba státy přiřadili do severní části Evropy. Na území mnohokrát omílaného Rakouska se právě nachází i střed, který byl již v kapitole také zmiňován. Je jím rakouská obec Greisdorf, nacházející se na jižní straně Rakouska.

Mapa č. 14: Hranice Severe a Jihu podle evropských respondentů – liniová metoda (2018-2021)

Zdroj: Mentální mapy respondentů z devíti států Evropy, 2018-2021

Příklad rozdílnosti nalezneme v rozboru všech devíti map za jednotlivé státy našeho výzkumu. Mnoho podobnosti na první pohled není vidět. Největší počet čar nalezneme u států střední Evropy, především tedy u České republiky a Slovenska. Tento fakt ovlivňuje množství respondentů, které bylo u těchto zemí nejpočetnější, za čímž stojí především dobrá spolupráce Jihočeské univerzity a získání dat z předešlých výzkumů od pana Nováčka a Bláhy, kteří se věnovali podobné problematice. Samotné státy tak hrály velkou roli i u tvoření hlavní mapy, která pojímá všechny státy Evropy, a pohled na problematiku je tak hlavně středoevropský. U západního zástupce, tedy u státu Velká Británie, nedochází k významnějším rozdílům, jako například u středoevropského Německa. Velké nebo spíše zajímavé rozdíly oproti ostatním nalezneme u států Polsko, Litva a Maďarsko, kde se vytvoří v podstatě dvě nepropojující se hranice. Jedna, která jako u většiny ostatních zemí vede středem Evropy, a druhá, která se promítá i v mapě č. 13 a vede přes Severní moře až k hranici bývalých států východního bloku, jako je například Estonsko, a odděluje tak skandinávské země od zbytku Evropy. Právě u Polska je tato výjimka ještě znatelnější tím, že hranici zde tvořilo až 40 % dotazovaných této země. U Polska a Litvy tento jev opět můžeme svést na dominantní prvek tvorby, u kterého opět převládaly přírodní podmínky. Z pohledu Maďarska, ty se na problematiku dívali spíše pohledem kulturním a ekonomickým, což můžeme vyčíst i z tabulky č. 1, která se těmito dominantními prvky zabývá.

Pokud se zaměříme na zástupce východní Evropy, tedy v našem případě na státy Ukrajina a Litva, můžeme si povšimnout, že zde oproti ostatním mapám dochází k oddělení Ukrajiny a její přiřazení k jižní Evropě. U těchto států sice dominovaly prvky kultury a přírodních podmínek, na tuto situaci se ale můžeme dívat spíše politicky, jelikož státy tak chtěly nejspíše oddělit Ukrajinu od zbytku států, jež patřily do bývalého východního bloku. Kromě těchto států poté Ukrajinu jako jižní stát přiřadili ještě dotazovaní ze Slovenska.

Pokud se podíváme na výslednou mapu za všechny státy Evropy, tak nejvíce si je podobná právě se státy Česká republika, Slovensko, kde, jak už bylo zmíněno, se získal největší počet vzorových map. Poté sem ještě můžeme přiřadit stát Velká Británie, kde je podobnost mapy také značná. Za nejméně rozvětvenou mapu můžeme považovat mapu od dotazovaných z Rakouska, kde bylo využito 23 respondentů, a mapa se v největším měřítku táhne od Biskajského zálivu přes střed Francie, Švýcarska, jižní hranici Rakouska a Maďarska k severní hranici Bulharska, dále přes Moldavsko a Ukrajinu až na území Ruska. U tohoto rozdělení rakouští studenti nejčastěji uvedli dominantní prvek klimatické podmínky.

Co se týče Česka, tak to bylo ve větší míře vzorků přiřazeno spíše do severní části Evropy, tento fakt je poté viditelný i ve výsledné mapě za všechny státy Evropy, které v této práci figurují. Zde můžeme ve větší míře vidět rozdílnost tohoto trendu jen u státu Litva, kde Česko figuruje spíše v jižní Evropě.

Mapa č.15: Vymezení Severu a Jihu Evropy podle evropských respondentů – polygonová metoda (2018-2021)

VYMEZENÍ SEVERU A JIHU EVROPY PODLE EVROPSKÝCH RESPONDENTŮ (2018-2021)

Zdroj: Mentální mapy respondentů z devíti států Evropy, 2018-2021

Díky *polygonové metodě* zobrazení Evropy se dostáváme k pohledu oddělení Severu a Jihu Evropy. Tento druh mapy nám totiž nepřinesl pouze hranici severní a jižní Evropy, ale především poukázal na území, které už můžeme označovat jako Sever a Jih Evropy. Tato metoda spočívá ve vymezení střední linie dané mapy a k procentuálně odlišených území,

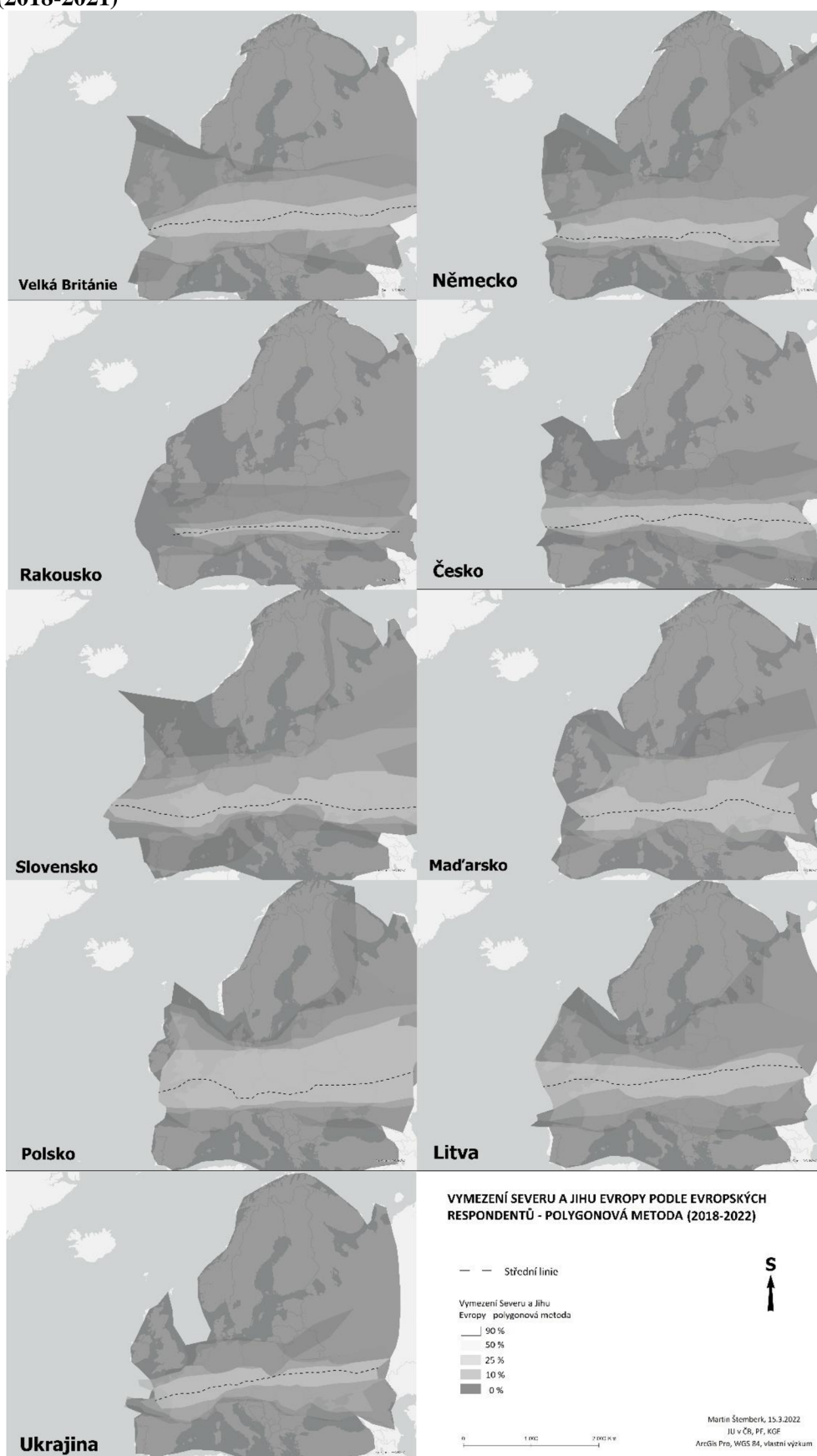
vyznačují množství čar, jenž danou částí Evropy prochází. Tyto území byly odlišeny díky různému odstínu polygonů.

Z hlavní mapy, kde se projímají všechny linie od respondentů, můžeme vidět nejzásadnější dělení částí Evropy. Zásadní počet linií od střední linie prochází přes již omílané státy Evropy, kde často vznikala i hranice, oddělující severní a jižní Evropu. Polygon nejspvětější barvy prochází především státy Francie, Švýcarsko, Rakousko, Česko, Maďarsko, Slovensko, Bulharsko a Ukrajina. Větší počet čar a další vyznačené polygony se poté táhnou spíše po severní části Evropy. Jako Sever Evropy je označen Skandinávský poloostrov a jako Jih především státy Pyrenejského, Apeninského, Balkánského poloostrova a Turecko.

Pokud se zaměříme na jednotlivé státy, jež se výzkumu zúčastnily, nalezneme mnoho rozdílů ve vizuální stránce map. Většina států se shoduje na oddělení Skandinávského poloostrova a vyznačení tak Severu Evropy. V menším měřítku se k tomuto poloostrovu řadí ještě státy bývalého sovětského bloku, konkrétně Estonsko, Litva a Lotyšsko. Jih Evropy je poté vyznačen obdobně jako u hlavní mapy. Vymezují se zde státy Pyrenejského, Apeninského a Balkánského poloostrova. Co se týče vymezení hranice a stanovení tak nejvíce linií, které daným územím prochází, tak zde už nalezneme mnoho odlišností. Můžeme nalézt například silnou podobnost map ze Slovenska a Maďarska. Polská hranice se nám ale rozpíná na velkém území, což zapříčinilo početnější množství linií především na severní polovině Evropy, kde nám například i u liniové metody vznikla samostatná hranice. Vyznačené středy Evropy často vznikaly na území, kde se linie vyskytovaly ve velkém měřítku. Výjimku tvoří pouze státy Velká Británie a Ukrajina.

Celkově nám poslední dvě metody zobrazení přinesly zajímavý pohled na danou problematiku. Liniová metoda se zabývala právě vytvořením dané hranice mezi Severem a Jihem Evropy a upřesnila nám tak první metodu prolínání jednotlivých linií. Polygonová metoda zase přinesla pohled na samostatný Sever a Jih Evropy, jak je jednotlivě vyčleněn a kam se až může pohybovat.

Mapa č. 16: Vymezení Severu a Jihu Evropy podle evropských respondentů – polygonová metoda (2018-2021)

Zdroj: Mentální mapy respondentů z devíti států Evropy, 2018-2021

6. Závěr

Celková problematika vymezení Severu a Jihu Evropy nebo dokonce stanovení hranice na severní a jižní část má mnoho podob a nikdy nebude dané řešení zcela jednoznačné a správné. Správné v tom smyslu, že je mnoho způsobů, jak na danou situaci lze pohledět, jak nad ní dokážeme přemýšlet, uvažovat. Nelze argumentovat proti jiné teorii, vzniklé na odlišných podkladech. Přesto může být tato práce významná v rozvinutí dané problematiky a hlavně přináší zcela nový pohled, na kterém se podílela početná skupina dotazujících. Celkově se výzkum začleňuje do ne příliš probádané skupiny dělby Evropy, jelikož zde jednoznačně dominuje rozdělení na Západ a Východ, popřípadě zkoumání střední Evropy.

Celkově se na výzkumu podílí více jak 300 respondentů, kteří pocházejí ze všech světových stran Evropy. Nalezneme zde rozsáhlou základnu zemí, které zastupují střední Evropu, dále zástupce ze západní Evropy a dva zástupce Evropy východní. Tito dotazující patří do řad studentů a reprezentují tak mladší generaci lidí, kteří se postupem času budou na vývoji Evropy a její dělbě rozhodně účastnit. Následně se většina dotazujících věnuje oboru geografie nebo s ním alespoň mírně souvisí, což může do výzkumu opět vnést větší odbornost. I díky dotazníkům, které jsou k mapě přiřazeny, můžeme doufat, že to u dotazujících vzbudilo dojem, aby práci brali s co největší vážností, a mapy tak opět poskočily na svém významu a úrovni.

Co se týče samotných výsledků, tak mapy z velké části splnily naše požadavky a předpoklady. Můžeme zde vidět jak četnou různorodost zakreslování, tak i velké sjednocení názorů u větší části vzorků. Dále zde dokážeme pozorovat i snahu začlenění rodného státu buď na jednu či na druhou světovou stranu Evropy, i když ostatní členové výzkumu tento fakt vidí zcela opačně. Nachází se zde rozdíly ve vnímání u států ze západní a východní Evropy. U dominantních prvků se nám objevuje celá škála možností zakreslení linie. Díky střetu linií nám vychází mnoho rozdílných středobodů Evropy, které se na druhou stranu ale tak zásadně neliší. Nakonec i výsledná mapa ukazuje jednu převahu čar na daném území, které jsou brány jako hranice západní a východní Evropy.

Pokud se nakonec opět podíváme na výslednou mapu, můžeme tedy tvrdit, že linie dle většiny dotazovaných začíná někde na území kanálu La Manche, tedy mezi státem Francie a Velké Británie, linie se dále žene po východní hranici Francie až k jižní části státu Švýcarsko, kde plyne kromě Švýcarska i mezi Itálií. Navazuje na jižní hranici Rakouska, dále přes jižní hranici Maďarska až k Rumunsku, kde hranice začíná mít severo-východní směr a řadí státy Rumunsko a Moldavsko na jižní část Evropy. Dále linie postupují do Černého moře, kde buď končí, nebo dále pokračují na hranici Ruska až k pohoří Uralu. Co se týče středu Evropy, ten

dominuje především na území Rakouska, což je způsobeno častým prolnutím linií Západ-Východ a Sever-Jih právě na tomto území. U dominantních prvků poté převládají z většiny přírodní podmínky a poté ekonomický faktor. Tyto faktory na začátku práce byly silně očekávány, jelikož ekonomika Jihu Evropy je na viditelně jiné úrovni než právě ekonomická úroveň Severu Evropy. Přírodní faktor zde také hraje velkou roli, jelikož na Jihu a Severu Evropy převládají klimaticky rozdílné faktory.

Hypotézy se z většiny vyplnily a potvrdily nám tak tvrzení, které převládaly na začátku práce. Dualita Evropy, kterou se zabývala první hypotéza, se opravdu objevila, a to u mnoha případů oddělení zemí Skandinávského poloostrova od zbytku Evropy. Toto tvrzení můžeme názorně vidět jak u výsledné mapy, tak například i u tvorby hranic dotazovanými z Velké Británie, kde se objevilo hned několik vzorků oddělujících Skandinávský poloostrov od zbytku Evropy. Následovné hypotézy se zabývaly výsledkem středu Evropy. Hypotéza, kde by se dle Kučerové (2015) měl objevit střed Evropy někde na pomezí států Česká republika, Rakousko, Polsko, Slovensko, Maďarsko či Slovinsko, opravdu vychází, jelikož nejvíce byl střed Evropy vyměřen právě na území Rakouska, dále ale i na území České republiky, Maďarska a Slovinska. Třetí hypotéza se staví o výzkum z Karlovy Univerzity a zkoumala, zda se středy Evropy budou tvořit nebo přibližovat k územím, odkud dotazovaní pocházejí. Toto tvrzení můžeme ale vyvrátit, jelikož ani u jednoho státu se nepotvrdila shoda u středu Evropy. Dokonce ani nejvíce zmiňované Rakousko zde u studentů nepřevládalo, co se týče středu Evropy, nýbrž právě studenti z Rakouska vytvořili jednu z výjimek a zanesli střed Evropy na území Maďarska. Poslední hypotéza se týká podobnosti výzkumu této práce a práce Nováčka a Bláhy (2016), kde při podobném výzkumu byly také vytvořeny středy Evropy. Naším úkolem je tyto středy porovnat, což se nám už podařilo v analytické části práce. Středy Evropy se u těchto prací liší, sice se také nacházejí na území střední Evropy, ale spíše v okolí státu Německo, zatímco zde převládá stát Rakousko. Tato rozdílnost může být způsobená jiným způsobem sběru dat. Zatímco v práci z roku 2016 měli studenti sami zakreslovat střed Evropy, v této práci tomu tak není a středobod vznikl za pomoci protnutí dvou čar, které znázorňují hranice Evropy.

Celkově by se výzkum dokázal určitě posunout a problematika by se mohla rozebrat z mnoha jiných pohledů, kterým by tato práce sloužila jako tzv. odrazový můstek. Pohledů na celkové rozdělení Evropy je mnoho, a to samozřejmě i u problematiky severní a jižní Evropy.

7. Literatura

- ANDĚL, J., BIČÍK, I., BLÁHA, J. D. (2019): Makroregiony světa. Nová regionální geografie. Karolinum, Praha, 328 s.
- BLÁHA, J. D., NOVÁČEK, A. (2016): How Central Europe is Perceived and Delimited. *Mitteilungen der Österreichischen Geographischen Gesellschaft*, 158, s. 193–214.
- BLÁHA, J. D., PASTUCHOVÁ, N. T. (2013): Mentální mapa Česka v podání českých žáků základních a středních škol. *Geografie*, 118, č. 1, s. 59-76.
- BUREŠOVÁ, D. (2010): Dělení Evropy s využitím GIS. Bakalářská práce. Katedra aplikované geoinformatiky a kartografie PřF UK, Praha, 44 s.
- ČEŘOVSKÝ, Z. (2020): Region jižní Evropy ve výuce zeměpisu. Diplomová práce. Katedra geografie PF TUL, Liberec, 159 s.
- ČESALOVÁ, A. (2019): Střední Evropa jako transnacionální region. Komparace alternativ vymezení regionu. Bakalářská práce. Filozofická fakulta, Západočeská univerzita v Plzni, 58 s.
- DANĚK, P. (2013): Geografie myšlení: úvod do teoretických přístupů. Masarykova Univerzita, Brno, 172 s.
- DEBLIJ, H. J., MULLER, P. O. (1988): *Geography: Regions and Concepts*. Wiley, New York.
- DOWNS, R. a kol. (2009): *Geography for life*. National Geography Standards. http://www.ncge.org/files/public/draft_standards_review2.pdf (18. 12. 2021).
- DRBOHLAV, D. (1991): Mentální mapa ČSFR – definice, aplikace, podmíněnost. *Geografie*, 96, č. 3, s. 163–176.
- HALECKI, O. (1950): *The limits and divisions of European history*. Sheet & Wand, New York.
- HAMPL, M. (1998): *Realita, společnost a geografická organizace*. Hledání integrálního řádu. PřF UK, Praha, 100 s.
- HAMPL, M. (2014): Je nástup konvergenčních tendencí v diferenciaci globálního systému potvrzením obecných představ o vývoji územních a sociálních hierarchií?. *Geografie*, 119, č. 1, s. 26-49.
- HLOUŠEK, V. (2007): Pojem střední Evropy, jeho proměny a milníky politického vývoje. *Studia historica Brunensia*, 56, č. 54, s. 25-39.
- HORKÝ-HLUCHÁŇ, H. O., PROFANT, T. a kol. (2015): *Mimo Sever a Jih: Rozumět globálním nerovnostem a rozmanitosti*. Ústav mezinárodních vztahů, Praha, 328 s.
- HUNTINGTON, S. (1996): *The Clash of Civilization and the Remarking of World Order*. Simon and Schuster, New York, 368 s.

- HUYNH, N. T. a kol. (2004): Integrating Mental Maps into a GIS environment with an innovative tool (MMAPIT). URISA 2004, Public Participation GIS (PPGIS) Conference. <http://downloads2.esri.com/campus/uploads/library/pdfs/59010.pdf> (18. 12. 2021).
- HYNEK, A., HYNKOVÁ, J. (1979): Prostorová percepce životního prostředí města Boskovice a okolí ve výchově k péči o životní prostředí. *Geografie*, 84, č. 4, s. 287–299.
- JANOŠKA, Z., VOŽENÍLEK, V., TUČEK, P. (2014): Intervalové vymezení průběhu střední linie geografických jevů ze sady polygonů: Příklad vymezení regionu Haná z mentálních map. *Geografie*, 119, č. 1, s. 91-104.
- JELÉN, L., DOSTÁL, P. (2017): Fantomové hranice – historické podmíněnosti politických a socioekonomických rozhraní současné Ukrajiny. *Ústav mezinárodních vztahů*, 52, č. 3, s. 70-89.
- JIROUSEK, J. (2005): Kde leží geografický střed EU a Evropy?, <https://euractiv.cz/section/aktualne-v-eu/opinion/kde-le-geografick-sted-eu-a-evropy/> (cit. 4. 2. 2022).
- JORDAN, P. (2005): Großgliederung Europas nach kulturräumlichen Kriterien. *Europa Regional*, 13, č. 4, s. 162-173.
- KALANDROVÁ, A. (2017): Mentální a kognitivní mapy v geografii. Bakalářská práce. Geografický ústav PřF MUNI, Brno, 77 s.
- KRÁL, V. (1999): Fyzická geografie Evropy. Academia, Praha, 348 s.
- KUČEROVÁ, I. (2015): Střední Evropa: Komparace vývoje středoevropských států. Karolinum, Praha, 234 s.
- KUČEROVÁ, I. (2016): Europeanization of Central European Countries. *ICEI 2016*, 1, č. 3, s. 526-572.
- KYNCL, M. (2011): Generování střední linie z datasetu mentálních map. Diplomová práce. Katedra geoinformatiky PřF UPOL, Olomouc, 46 s.
- KYNČLOVÁ, M., HUDEČEK, T., BLÁHA, J. D. (2009): Hodnocení kartografických děl: analýza mentálních map orientačních běžců. *Geografie*, 114, č. 2, s. 105–116.
- KYNČLOVÁ, T. M., BLÁHA, J. D. (2013): Assessing mental maps in GIS. *Informace ČGS*, 32, č. 1, s. 1–15.
- LYNCH, K. (1960): *The Image of the City*. M. I. T. Press, Cambridge, Mass, 194 s.
- NETOPIL, R., BIČÍK, I., BRINKE, J. (1989): *Geografie Evropy*. SPN-pedagogické nakladatelství, Praha, 323 s.

- NOVÁČEK, A (2012): Střední Evropa jako „rakousko-uherské dědictví“. Geografické rozhledy, 23, č. 5, s. 2-4.
- NOVÁČEK, A, BLÁHA, J. D. (2021): Kde leží střední Evropa? Vymezení regionu na základě mentálních map. Geografické rozhledy, 30, č. 5, s. 4–7.
- NOVÁČEK, A. (2012): Dualita Evropy: historickogeografická analýza. Nakladatelství ČGS – edice Geographica, Praha, 241 s.
- NOVOTNÁ, K. (2010): Využití mentálních map uživatelů při hodnocení kartografických děl. Bakalářská práce. Katedra aplikované geoinformatiky a kartografie PŘF UK, Praha, 55 s.
- PÁNEK, J. (2018): Evropská migrační krize. Univerzita Pardubice, Pardubice, 118 s.
- PEAKE, S., MOORE, T. (2004): Analysis of distortions in a mental map using GPS and GIS. 16th Annual Colloquium of the Spatial Information Research Centre, Dunedin, New Zealand, 16, s. 75–84.
- POLONSKÝ, F., NOVOTNÝ, J. (2012): Vnímání sociálněgeografických makroregionů světa. Geografické rozhledy, 21, č. 3, s. 16–17.
- POLONSKÝ, F., NOVOTNÝ, J., LYSÁK, J. (2010): Cognitive Mapping of Major World Regions among Czech Geography Students, Journal of Maps, 6, č. 1, s. 311-318.
- REKTORYS, K. a kol. (2000): Přehled užití matematiky. 1. díl. Prometheus, Praha, 720 s.
- RUPNIK, J. (1992): Jiná Evropa. Prostor, Praha, 352 s.
- SIWEK, T. (2011): Percepce geografického prostoru. Česká geografická společnost, Praha, 169 s.
- STEHLÍK, J. (1996): Zařazení České republiky v evropském prostoru. Mezinárodní vztahy, 2, s. 95-106.
- STRAGEMAPS (2006): Druhy dělení mapy na Severní a Jižní, <http://strangemaps.files.wordpress.com> (cit. 4. 2. 2022).
- SZÜCS, J. (2001): Tri historické regióny Európy. Kalligram, Bratislava, 136 s.
- TOLMAN, E. C. (1948): Cognitive maps in rats and men. The Psychological Review, 55, č. 4, s. 189–208.
- VALTOVÁ, Ž. (2019): Od severu na jih: Obrazový atlas lesních habitatů atlantické Evropy. Diplomová práce. Katedra biologie a enviromentálních studií PF UK, Praha, 216 s.
- VOŽENÍLEK, V. (1997): Mentální mapa a mentální prostorové představy. Geodetický a kartografický obzor, 43, č. 1, s. 9–14.
- WIKIPEDIA (2021): Mapa různých míst považovaných za střed Evropy: Dilove, Krahule, Drážďany, Kleinmaisheid, Toruň, Suchowola, Bernotai a Purnuškes,

https://cs.wikipedia.org/wiki/St%C5%99ed_Evropy#/media/Soubor:Centre_of_Europe.jpg (cit. 4. 2. 2022).

ZWETTLER, O. (1992): Historická geografie světa I.: Evropa (5. – 17. století). Masarykova Universita, Brno, 227 s.

8. Seznam tabulek, map, grafů, obrázků

Tab.: Dominantní vymezení států při tvorbě hranice Severu a Jihu Evropy (2021)	33
Mapa č.1: Evropské univerzity podílející se na výzkumu detekce hranice Severu a Jihu Evropy (2021)	23
Mapa č.2: Hranice mezi Severem a Jihem Evropy podle britských respondentů (2021)	24
Mapa č.3: Hranice mezi Severem a Jihem Evropy podle německých respondentů (2021) ...	25
Mapa č.4: Hranice mezi Severem a Jihem Evropy podle rakouských respondentů (2021) ...	26
Mapa č.5: Hranice mezi Severem a Jihem Evropy podle českých respondentů (2018-2021)	27
Mapa č.6: Hranice mezi Severem a Jihem Evropy podle slovenských respondentů (2018-2021)	28
Mapa č.7: Hranice mezi Severem a Jihem Evropy podle maďarských respondentů (2021) ..	29
Mapa č.8: Hranice mezi Severem a Jihem Evropy podle polských respondentů (2021)	30
Mapa č.9: Hranice mezi Severem a Jihem Evropy podle litevských respondentů (2021)	31
Mapa č.10: Hranice mezi Severem a Jihem Evropy podle ukrajinských respondentů (2021)	32
Mapa č.11: Střední Evropy podle respondentů z jednotlivých států (2021)	35
Mapa č.12: Hranice Severu a Jihu Evropy podle evropských respondentů (2018-2021)	38
Mapa č.13: Hranice Severu a Jihu Evropy podle evropských respondentů – liniová metoda (2018-2021)	39
Mapa č.14: Hranice Severu a Jihu podle evropských respondentů – liniová metoda (2018-2021)	42
Mapa č.15: Vymezení Severu a Jihu Evropy podle evropských respondentů – polygonová metoda (2018-2021)	43
Mapa č.16: Vymezení Severu a Jihu Evropy podle evropských respondentů – polygonová metoda (2018-2021)	45
Graf: Dominantní vymezení států při tvorbě hranice Severu a Jihu Evropy (2021)	34
Obr.č.1: Možnosti dělení Severní a Jižní Evropy (2006)	14
Obr.č.2: Mapa vymežující různé středy Evropy (2021)	15
Obr.č.3: Mapová předloha pro vyznačení hranice Severu a Jihu a Západu a Východu Evropy (2021)	19

9. Přílohy

Tabulka č. 1: Dominantní vymezení států při tvorbě hranice Severu a Jihu Evropy (2021)

Stát	Přírodní faktor (%)	Historie (%)	Kultura (%)	Ekonomický faktor (%)	Politika (%)	Jiné (%)	Neuvedeno (%)	Celkem (%)
Velká Británie	8 (25,8)	1 (3,2)	1 (3,2)	2 (6,5)	2 (6,5)	1 (3,2)	16 (51,6)	31 (100)
Německo	2 (8,3)	6 (25)	7 (29,2)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	9 (37,5)	24 (100)
Rakousko	7 (30,4)	5 (20,8)	6 (26,1)	4 (17,5)	0 (0)	0 (0)	1 (4,3)	23 (100)
Česká republika	10 (13,7)	7 (9,6)	3 (4,1)	6 (8,2)	2 (2,7)	1 (1,4)	44 (60,3)	73 (100)
Slovensko	12 (31,3)	2 (5,3)	0 (0)	7 (10,4)	0 (0)	4 (6)	42 (62,7)	67 (100)
Maďarsko	4 (13,3)	1 (3,3)	8 (26,7)	11 (36,7)	3 (10)	0 (0)	3 (10)	30 (100)
Polsko	4 (15,5)	2 (7,7)	3 (11,5)	4 (15,5)	4 (15,5)	5 (19,2)	4 (15,5)	26 (100)
Litva	6 (25)	1 (4,2)	3 (12,5)	5 (20,8)	4 (16,7)	1 (4,2)	4 (16,7)	24 (100)
Ukrajina	3 (14,3)	2 (9,5)	8 (38,1)	1 (4,8)	4 (19)	1 (4,8)	1 (4,8)	21 (100)

Graf č. 1: Dominantní vymezení států při tvorbě hranice Severu a Jihu Evropy (2021)

